

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему «Обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів»

Виконала: здобувача 2 курсу, групи ПТ-24м
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

Мерещенко Євгеній Сергійович

Керівник: к.е.н., доцент Рябикіна Катерина Григорівна

Рецензент: к.е.н., доцент Нікульнікова Ганна Володимирівна

м. Кривий Ріг

2025 р.

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ:

зав. кафедри ЕОУП,

д-р. екон. наук, проф. Альона ШАХНО

«____» _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачеві

Мерещенку Євгенію Сергійовичу

1. Тема роботи «Обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів»

Керівник теми: Рябікіна Катерина Григорівна, к.е.н., доцент

затверджена наказом по університету від «04» серпня 2025 р. № 567с.

2. Строк подання здобувачем роботи: 13.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: звіти про роботу ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 рр. з офіційного сайту підприємства, періодична та спеціальна література з економіки, методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 Підприємництво та торгівля ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» усіх форм навчання.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): теоретико-методологічні основи функціонування та розвитку системи біржових торгів; економічний аналіз результатів біржової діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа»; обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів.

5. Перелік графічного матеріалу: підходи до аналізу результативності біржової діяльності у наукових дослідженнях; основні техніко-економічні показники ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 рр.; динаміка показників оцінки ефективності біржової діяльності ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.; кошторис витрат на впровадження заходів щодо підвищення ефективності біржової діяльності ТОВ «УУБ»; оцінка техніко-економічних показників і ключових результатів підвищення ефективності ТОВ «УУБ» після впровадження організаційно-економічних заходів.

6. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, що стосуються їх:

Розділи	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доц. Рябікіна К.Г.	26.06.2025	29.09.2025
Розділ 2	доц. Рябікіна К.Г.	26.06.2025	27.10.2025
Розділ 3	доц. Рябікіна К.Г.	26.06.2025	20.11.2025
Нормоконтроль	доц. Поліщук І.Г.		

7. Дата видачі завдання «26» червня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Співбесіда зі здобувачем, визначення теми роботи, видача завдання	26.06.2025	виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної роботи	11.08 – 01.09	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної роботи	02.09 – 06.09	виконано
4	Підготовка I розділу та подання його керівникові	08.09 – 29.09	виконано
5	Підготовка II розділу та подання його керівникові	30.09 – 27.10	виконано
6	Підготовка III розділу та подання його керівникові	28.10 – 20.11	виконано
7	Підготовка вступної частини та висновку	20.11 – 30.11	виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання кваліфікаційної роботи	01.12 – 06.12	виконано
9	Перевірка кваліфікаційної роботи на наявність/відсутність академічного плагіату	згідно з розпорядженням ректора	виконано
10	Отримання відгуку керівника та рецензії	07.12 – 13.12	виконано
11	Публічний захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач _____

Євгеній МЕРЕЩЕНКО

Науковий керівник _____

Катерина РЯБИКІНА

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну роботу другого (магістерського) рівня вищої освіти
здобувача спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Мерещенка Є.С. «Обґрунтування механізму підвищення ефективності
функціонування системи біржових торгів». – КНУ, 2025 р.

Кваліфікаційна робота виконана на 105 сторінках, містить 21 таблицю, 13 рисунків. При підготовці роботи використано 91 літературне джерело.

Мета кваліфікаційної (магістерської) роботи: обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа» на основі поєднання аналітичних, прогностичних та організаційно-технічних підходів.

Завдання дослідження: розкрити теоретичну сутність біржових торгів та їх роль у ринковій економіці; проаналізувати методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування біржових систем; дослідити сучасний стан і тенденції розвитку біржової діяльності в Україні та світі; надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «УУБ» та здійснити оцінку результатів його біржової діяльності; визначити фактори, що впливають на чистий дохід від реалізації біржових послуг підприємства, із застосуванням кореляційного аналізу; здійснити прогнозування показників діяльності підприємства з використанням інформаційних технологій; обґрунтувати організаційно-технічні заходи щодо підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів; визначити техніко-економічні показники проєктних рішень та оцінити їх ефективність.

Об'єкт дослідження: процес функціонування системи біржових торгів на сучасному ринку

Предмет дослідження: механізм підвищення ефективності функціонування біржових торгів та його економічні, організаційні й технологічні складові на рівні ТОВ «Українська універсальна біржа».

Одержаний економічний ефект (ефективність): запропонований комплекс заходів підвищить ефективність роботи ТОВ «Українська універсальна біржа», збільшивши дохід і економію витрат на 9,1 млн грн на рік. При інвестиціях 9,45 млн грн термін окупності становить близько одного року, що свідчить про їхню економічну доцільність. Крім фінансових вигод, заходи покращать продуктивність праці, інформаційну безпеку та умови праці, що сприятиме сталому розвитку і конкурентоспроможності біржі.

Ключові слова: біржі торги, ефективність, механізм управління, кореляційний аналіз, ефективність

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БІРЖОВИХ ТОРГІВ.....	10
1.1. Економічна сутність і роль біржових торгів у системі ринкових відносин.....	10
1.2. Методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування біржових систем.....	17
1.3. Стан та тенденції розвитку біржової діяльності в Україні та світі.....	26
Висновок до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРАЇНСЬКА УНІВЕРСАЛЬНА БІРЖА».....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Українська універсальна біржа» та аналіз його діяльності.....	36
2.2. Оцінка ефективності біржової діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа».....	49
2.3. Кореляційний аналіз факторів впливу на чистий дохід від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа».....	63
Висновок до розділу 2	69
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БІРЖОВИХ ТОРГІВ.....	70
3.1. Прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг із застосуванням інформаційних технологій.....	70
3.2. Обґрунтування організаційно-технічних заходів для підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа».....	76
3.3. Визначення проєктних техніко-економічних показників ТОВ «УУБ» з урахуванням запропонованих заходів.....	89

Висновок до розділу 3	93
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	106

ВСТУП

Сучасні умови економічної нестабільності, посилення конкуренції та цифрової трансформації світових ринків визначають особливу роль біржових торгів як ключового механізму ринкової координації та структуризації попиту й пропозиції. Біржі виступають важливою інституційною платформою для забезпечення прозорості угод, формування справедливої ринкової ціни, прискорення обороту капіталу й створення рівних умов для суб'єктів господарювання. Проте ефективність функціонування вітчизняної системи біржових торгів залишається недостатньою через низку проблем: нерівномірність розвитку інфраструктури, фрагментарність нормативного регулювання, низьку автоматизацію частини процедур, а також високий рівень ринкових і технологічних ризиків.

Особливої значущості обрана тема набуває для ТОВ «Українська універсальна біржа», яке є одним із активних учасників національного біржового ринку. Ефективність організації торгів, інноваційність процедур обробки інформації, рівень автоматизації торговельних процесів та якість управлінських рішень безпосередньо впливають на конкурентоспроможність підприємства та його фінансові результати.

Ступінь наукової розробленості теми є достатньо ґрунтовним, що відображено у працях вітчизняних і зарубіжних економістів, які досліджують біржову інфраструктуру, механізми ринкової взаємодії, методи оцінки ефективності та цифрові інновації у біржовій діяльності. Значний внесок у теоретичну розробку проблематики зроблено такими науковцями, як С. Безвух, О. Біловодська, Л. Сигида, І. Вавдійчик, О. Димченко, В. Смачило, Ю. Гнатченко, Ю. Тараруєва, О. Рудаченко. Водночас аналіз літератури свідчить, що питання комплексного обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування біржових торгів на рівні конкретного підприємства, з урахуванням сучасних викликів цифровізації та результатів аналітичних

розрахунків, висвітлене недостатньо. Це зумовлює наукову новизну та актуальність проведеного дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа» на основі поєднання аналітичних, прогностичних та організаційно-технічних підходів.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі завдання дослідження:

- розкрити теоретичну сутність біржових торгів та їх роль у ринковій економіці;

- проаналізувати методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування біржових систем;

- дослідити сучасний стан і тенденції розвитку біржової діяльності в Україні та світі;

- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «УУБ» та здійснити оцінку результатів його біржової діяльності;

- визначити фактори, що впливають на чистий дохід від реалізації біржових послуг підприємства, із застосуванням кореляційного аналізу;

- здійснити прогнозування показників діяльності підприємства з використанням інформаційних технологій;

- обґрунтувати організаційно-технічні заходи щодо підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів;

- визначити техніко-економічні показники проєктних рішень та оцінити їх ефективність.

Об'єктом дослідження є процес функціонування системи біржових торгів на сучасному ринку.

Предметом дослідження є механізм підвищення ефективності функціонування біржових торгів та його економічні, організаційні й технологічні складові на рівні ТОВ «Українська універсальна біржа».

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: методи економічного аналізу - для оцінки діяльності підприємства та визначення динаміки ключових показників; порівняльний метод - для зіставлення тенденцій вітчизняного та світового біржового ринку; кореляційний аналіз - для визначення впливу факторів на чистий дохід; економіко-математичне моделювання та прогнозування - для формування прогностичних оцінок; графічний метод - для візуалізації результатів; методи наукового узагальнення - для розроблення механізму підвищення ефективності біржових торгів.

У процесі роботи використовувались прикладні комп'ютерні програми: MS Excel, Statistica - для проведення кореляційно-регресійного аналізу та побудови прогнозів; MS Word - для оформлення текстового матеріалу.

Інформаційною базою дослідження виступили: нормативно-правові акти України у сфері біржової діяльності; статистичні дані Державної служби статистики України; аналітичні звіти міжнародних біржових організацій; внутрішня звітність ТОВ «Українська універсальна біржа»; наукові публікації, монографії, періодичні видання та електронні ресурси.

Наукове значення роботи полягає у розвитку підходів до оцінки ефективності біржових систем, уточненні факторної моделі впливу на фінансові результати біржової діяльності та обґрунтуванні механізму підвищення ефективності торгів, що враховує сучасні цифрові інструменти, регуляторні умови й інфраструктурні вимоги.

Практичне значення результатів полягає у можливості застосування розроблених рекомендацій ТОВ «Українська універсальна біржа» для підвищення ефективності організації торгів, вдосконалення інформаційно-технологічної інфраструктури, оптимізації процесів обробки біржової інформації, посилення конкурентних позицій та забезпечення зростання чистого доходу. Запропонований механізм може бути використаний як інструмент прийняття управлінських рішень, а також як основа для подальших досліджень розвитку біржових систем в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БІРЖОВИХ ТОРГІВ

1.1 Економічна сутність і роль біржових торгів у системі ринкових відносин

Формування біржових торгів як особливої форми організованого ринку є результатом тривалого історичного розвитку торговельно-економічних відносин, що зумовлювалося ускладненням господарської діяльності, розширенням міжнародної торгівлі та зростанням потреби у стандартизації операцій купівлі-продажу. Первинні форми біржової діяльності виникли ще у середньовіччі, коли торговці почали здійснювати регулярні зустрічі у визначених місцях для обміну товарами, інформацією та укладання торговельних угод.

Перші прообрази бірж з'явилися у XIII-XIV століттях у великих торговельних центрах Західної Європи - Брюгге, Антверпені, Генуї, Венеції, де купці укладали угоди на поставку товарів у майбутньому, що фактично стало зародком сучасних ф'ючерсних контрактів. Важливим етапом у становленні біржової торгівлі стало відкриття у 1531 році Антверпенської біржі, яку вважають першою офіційною торговельною біржею Європи. Згодом подібні інституції почали активно формуватися у Ліоні, Амстердамі, Лондоні, Гамбурзі та інших економічних центрах.

Поява Амстердамської біржі у 1608 році стала ключовим моментом в історії розвитку фінансових ринків, адже саме на ній уперше почали торгувати не лише товарами, а й цінними паперами, зокрема акціями Голландської Ост-Індської компанії [3, с. 71]. Це започаткувало етап фінансової біржової

діяльності, що поступово перетворилася на один із провідних механізмів залучення капіталу та управління ризиками.

У XVIII-XIX століттях біржова торгівля набула системного характеру, сприяючи розвитку промислової революції. Саме в цей період відбулося становлення товарних, фондових та валютних бірж у провідних економіках світу. Розвиток транспортної інфраструктури, стандартизація товарів та поширення засобів зв'язку забезпечили можливість укладання угод на відстані, що заклало основу для формування сучасного світового біржового ринку. Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі

Етап розвитку біржової торгівлі	Часовий проміжок	Стисла характеристика
1 етап	2-га половина XVI ст. (з 1531 р.)	Зародження перших товарних бірж, на яких укладаються угоди на реальний товар з негайною поставкою
2 етап	1-ша половина XVIII ст. (з 1730 р.)	Початок укладання на товарних біржах угод на реальний товар з поставкою у майбутній період
3 етап	2-га половина XIX ст. (з 1865 р.)	Виникнення на товарних біржах ф'ючерсних контрактів і початок укладання угод на термін
4 етап	1-ша половина XX ст. (з 1920 р.)	Розробка механізму страхування цінового ризику і початок здійснення на товарних біржах операцій хеджування
5 етап	2-га половина XX ст. (з 1980 р.)	Виникнення на товарних біржах опціонних контрактів і початок торгівлі опціонами на реальний товар і ф'ючерсні контракти

Джерело: сформовано автором на основі [15, 25, 62]

В Україні становлення біржових торгів відбулося значно пізніше, що зумовлено специфікою історико-економічного розвитку країни. Перші біржі на території України з'явилися у другій половині XIX століття - зокрема Одеська, Київська, Харківська, Катеринославська біржі, які виконували функції посередників у торгівлі сільськогосподарською продукцією, металом, зерном та іншими товарами. Ці інституції сприяли інтеграції українських виробників у міжнародні економічні зв'язки та формуванню сучасної торговельної культури.

Після здобуття Україною незалежності біржова система пройшла новий етап становлення, що характеризувався створенням організованих товарних і фондових бірж, розвитком електронних платформ та запровадженням сучасних

стандартів біржового регулювання. На сучасному етапі біржові торги є важливим елементом ринкової інфраструктури, забезпечуючи прозорість цінових механізмів, ефективний розподіл ресурсів та інтеграцію національного ринку у світову економічну систему [66, с. 436].

Біржова діяльність є однією з ключових форм організованого ринку, що забезпечує ефективне функціонування механізмів ціноутворення, узгодження попиту і пропозиції, а також створює умови для підвищення ліквідності торговельних операцій. У широкому розумінні біржова діяльність - це сукупність економічних відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу стандартизованих товарів, фінансових інструментів або інших активів у спеціально організованому ринковому середовищі - біржі. Види бірж за кваліфікаційними ознаками представлена на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Види бірж за кваліфікаційними ознаками

Джерело: сформовано автором на основі [54, 84, 90]

Сутність біржової діяльності полягає у забезпеченні організованого процесу торгів, що ґрунтується на стандартизації предметів угод, публічності інформації та регламентації правил поведінки учасників ринку. На відміну від звичайних ринкових операцій, біржові торги передбачають наявність посередницької інституції - біржі, яка виступає гарантом дотримання правил торгів, забезпечує рівні можливості для учасників та сприяє формуванню об'єктивних ринкових цін.

Основними суб'єктами біржової діяльності є біржа як організатор торгів, брокери, дилери, трейдери, клієнти, а також державні регуляторні органи, що контролюють дотримання законодавчих норм. Предметом біржових угод можуть виступати як матеріальні товари (зерно, нафта, метали, енергоресурси тощо), так і фінансові активи (акції, облігації, валюта, деривативи).

Функціональне призначення біржової діяльності відображає її роль у ринковій економіці. Серед основних функцій можна виокремити [55, с. 69]:

цінову – формування ринкових цін на основі співвідношення попиту і пропозиції, що забезпечує прозорість та об'єктивність вартості активів;

комерційну – забезпечення укладання угод між продавцями та покупцями на взаємовигідних умовах;

інформаційну – збирання, систематизацію та розповсюдження відомостей про кон'юнктуру ринку, динаміку цін і обсяги торгів;

регулюючу – встановлення правил торгів, стандартів контрактів і процедур розрахунків між учасниками;

гарантійну – забезпечення виконання зобов'язань сторін через систему клірингу та депозитних внесків;

стимулюючу – сприяння підвищенню ефективності виробництва та раціоналізації товарних потоків шляхом ринкових сигналів.

Організація біржової діяльності ґрунтується на певних принципах, які визначають її ефективність і стабільність. До основних принципів належать:

принцип відкритості та прозорості - забезпечення рівного доступу до інформації для всіх учасників ринку;

принцип конкуренції - створення умов для чесного суперництва між продавцями та покупцями;

принцип стандартизації - уніфікація умов контрактів, вимог до якості товарів і процедур укладання угод;

принцип саморегулювання - можливість біржі самостійно встановлювати внутрішні правила торгів з урахуванням національного законодавства;

принцип надійності та гарантій виконання зобов'язань - створення механізмів фінансової відповідальності сторін через страхування, гарантійні фонди чи клірингові системи;

принцип технологічності - використання сучасних інформаційних технологій для підвищення швидкості, точності та безпеки торговельних операцій.

Узагальнюючи, можна зазначити, що біржова діяльність є складною багаторівневою системою економічних відносин, яка забезпечує ефективне функціонування ринку завдяки поєднанню регульованості, публічності та високого рівня організованості. Її розвиток є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграції країни у світовий економічний простір.

Біржові торги відіграють ключову роль у функціонуванні ринкової економіки, виступаючи ефективним механізмом координації економічних інтересів суб'єктів господарювання, збалансування попиту і пропозиції та формування об'єктивних ринкових цін. Їх функціонування забезпечує не лише організований процес купівлі-продажу, але й створює основу для стабільності ринкових відносин, прогнозованості цінових тенденцій і раціонального розподілу ресурсів. Основні функції біржового ринку в країнах з ринкової економіки представлено на рис. 1.2.

Однією з головних економічних функцій біржі є забезпечення ринкової рівноваги, тобто узгодження попиту та пропозиції в умовах динамічних змін кон'юнктури.

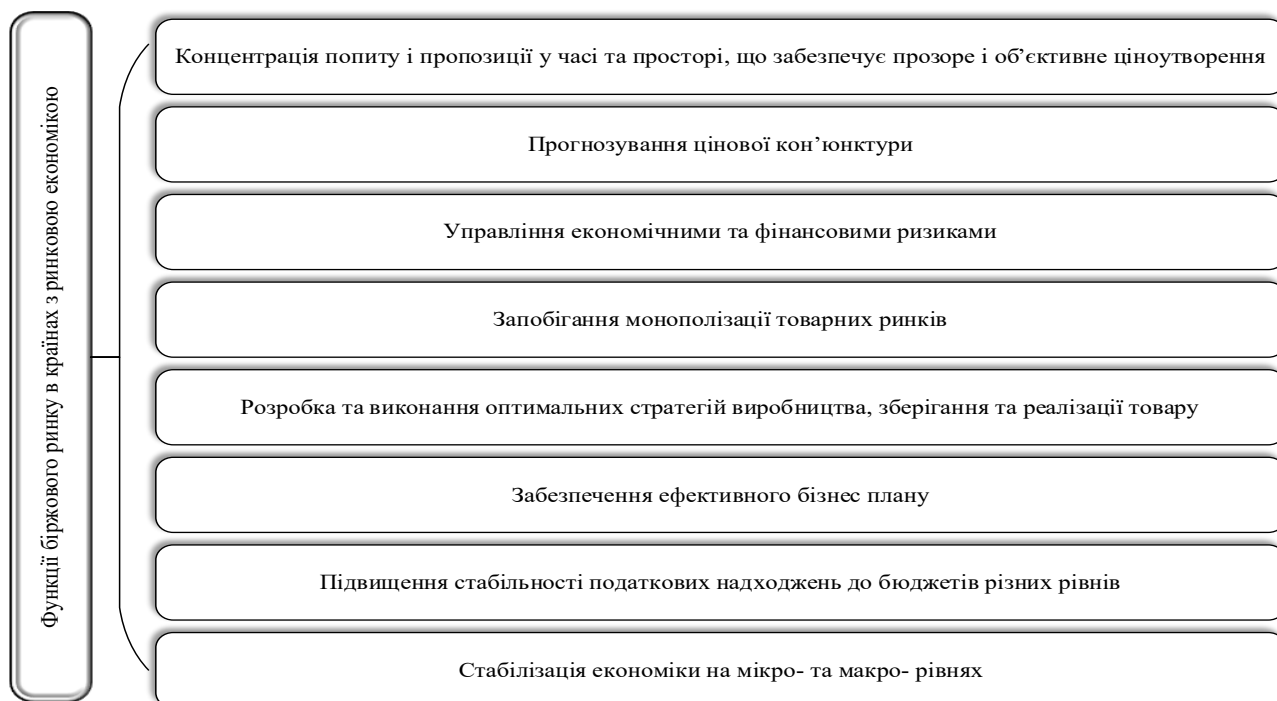

Рисунок 1.2 – Основні функції біржового ринку в країнах з ринковою економікою

Джерело: [63]

На біржовому ринку саме через систему відкритих торгів формується рівноважна ціна, яка відображає реальний стан ринку, враховуючи обсяг наявних ресурсів, очікування споживачів і виробників, а також зовнішні макроекономічні фактори. Завдяки цьому біржа виступає індикатором ефективності економічної діяльності, а ціни, сформовані на ній, мають орієнтуюче значення для всієї економіки.

Крім того, біржові торги створюють умови для підвищення ефективності розподілу ресурсів. Вони сприяють спрямуванню капіталу, товарних і фінансових потоків у ті галузі, де очікується найвищий рівень прибутковості, стимулюючи тим самим структурну перебудову економіки. Завдяки прозорому механізму торгівлі біржа мінімізує інформаційну асиметрію між учасниками

ринку, знижує транзакційні витрати та підвищує рівень довіри до ринкових інститутів.

Особливе значення біржові торги мають у сфері цінового регулювання. Біржові котирування, які формуються в результаті конкурентних торгів, є важливим еталоном для визначення вартості не лише біржових, а й позабіржових контрактів [8, с. 20]. Таким чином, біржа виконує функцію ринкового барометра, який сигналізує про зміни кон'юнктури, дефіцит чи надлишок окремих ресурсів, а також сприяє прийняттю зважених управлінських рішень як на мікро-, так і на макрорівні.

Суттєвою є й інвестиційна функція біржових торгів. Через фондові біржі забезпечується мобілізація вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в інвестиції та спрямування у продуктивні сектори економіки. Це сприяє зростанню капіталізації підприємств, розвитку корпоративного сектору, підвищенню ліквідності фінансових інструментів та активізації інвестиційних процесів.

Не менш важливою є регулююча роль біржі у забезпеченні економічної стабільності. Завдяки розвинутим інструментам хеджування та страхування ризиків біржовий ринок дозволяє суб'єктам господарювання мінімізувати вплив коливань цін і валютних курсів, що особливо актуально в умовах макроекономічної нестабільності. Використання деривативів - ф'ючерсів, опціонів, свопів - надає підприємствам можливість передбачати можливі фінансові ризики та захищати власні прибутки.

У контексті глобалізації біржові торги також виступають інструментом інтеграції національної економіки у світовий ринок. Вони забезпечують доступ вітчизняних учасників до міжнародних торговельних платформ, стимулюють запровадження міжнародних стандартів і сприяють підвищенню конкурентоспроможності національної продукції.

Отже, біржові торги виконують багатофункціональну роль у розвитку економіки: вони сприяють стабілізації ринку, підвищенню ефективності розподілу ресурсів, формуванню справедливих цінових орієнтирів, а також

забезпечують інформаційну прозорість і фінансову безпеку учасників ринку. Розвиток біржової системи є необхідною умовою формування гнучкої, конкурентоспроможної та збалансованої економіки, здатної адаптуватися до сучасних викликів ринкового середовища.

1.2 Методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування біржових систем

Оцінювання ефективності біржових торгів є важливою складовою управління розвитком біржової системи, оскільки дозволяє визначити рівень її впливу на економічні процеси, стабільність ринку та здатність забезпечувати прозорість і результативність торговельних операцій. Ефективність біржової діяльності розглядається як багатогранне економічне явище, що поєднує організаційний, фінансовий, інформаційний та соціально-економічний аспекти функціонування ринку.

Загалом під ефективністю біржових торгів слід розуміти здатність біржі забезпечувати оптимальний процес купівлі-продажу активів, який сприяє встановленню справедливої ринкової ціни, зниженню транзакційних витрат, підвищенню ліквідності ринку та забезпеченню виконання зобов'язань усіма учасниками. У цьому контексті ефективність виступає не лише як показник результативності торгів, а й як характеристика якості біржової інфраструктури та рівня довіри до ринкових інститутів.

У науковій літературі та практиці управління виділяють низку критеріїв ефективності біржових торгів, які визначаються залежно від мети дослідження. Найпоширенішими серед них є (табл. 1.2) [19, с. 130]:

економічний критерій, що відображає здатність біржових торгів забезпечувати прибутковість, стійке зростання обсягів торгів і збалансованість попиту та пропозиції;

організаційний критерій, який характеризує рівень впорядкованості та прозорості торговельних процесів, наявність ефективних механізмів клірингу, гарантування угод і контролю за дотриманням правил торгів;

інформаційний критерій, що оцінює повноту, своєчасність і доступність інформації для учасників торгів, а також її вплив на зниження асиметрії знань між продавцями та покупцями;

інституційний критерій, який визначає ступінь розвитку нормативно-правового регулювання, рівень саморегулювання біржі та її здатність підтримувати довіру учасників ринку;

соціально-економічний критерій, що характеризує вплив біржових торгів на розвиток підприємництва, інвестиційну активність та макроекономічну стабільність держави.

Таблиця 1.2 – Критерії ефективності біржових торгів

Критерій ефективності	Зміст критерію	Характеристика впливу на діяльність біржа
Економічна результативність	відображає співвідношення між отриманими доходами від біржових операцій та витратами на їх проведення	прямий
Ліквідність ринку	характеризує швидкість реалізації біржових активів без суттєвої зміни їх ринкових цін	прямий
Конкурентність торгів	показує рівень участі різних суб'єктів у біржових операціях, наявність здорової ринкової конкуренції	прямий
Інформаційна прозорість	визначає рівень відкритості біржових даних, доступності інформації для всіх учасників	прямий
Регуляторна узгодженість	оцінює відповідність діяльності біржі чинним нормативно-правовим актам	опосередкований
Технологічна ефективність	відображає рівень автоматизації, швидкість обробки замовлень та якість торгової інфраструктури	прямий
Соціально-економічний вплив	визначає роль біржі у формуванні зайнятості, розвитку суміжних ринків, забезпеченні економічної стабільності	опосередкований

Джерело: сформовано автором на основі [4, 16, 34, 89]

Для практичного вимірювання рівня ефективності використовуються системи показників, які дозволяють кількісно оцінити результати діяльності

біржі та рівень функціонування ринку (табл. 1.3). До основних показників ефективності біржових торгів належать [70, с. 192]:

обсяг біржових операцій (V) - загальна сума укладених угод за певний період, що свідчить про ділову активність на ринку;

кількість укладених контрактів (N) - характеризує інтенсивність торгів та рівень ліквідності ринку;

коефіцієнт ліквідності біржового ринку (L), який визначає співвідношення між обсягом торгів і загальним обсягом пропозиції товару або фінансових активів;

частка виконаних контрактів (R) - показує рівень надійності біржових угод і ступінь довіри до біржової системи;

динаміка біржових цін (P_t) - відображає чутливість ринку до змін кон'юнктури та швидкість встановлення рівноважної ціни;

рівень транзакційних витрат (C_t) - характеризує економічну доцільність участі у торгах і ступінь ефективності організаційних процесів;

коефіцієнт інформаційної прозорості (I_t) - показує доступність, повноту та достовірність інформації для учасників торгів.

Таблиця 1.3 – Основні показники оцінювання ефективності біржових торгів

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст
Обсяг біржового обороту (BO)	$BO = \sum_{i=1}^n P_i \times Q_i$	характеризує загальну вартість угод, укладених на біржі за певний період
Коефіцієнт ліквідності біржового ринку (K_L)	$K_L = \frac{V_{\text{реал}}}{V_{\text{проп}}} \times 100\%$	відображає частку реалізованих контрактів відносно загальної кількості поданих заявок
Рівень доходності біржі (P_d)	$P_d = \frac{D_{\text{біржі}}}{B_{\text{біржі}}} \times 100\%$	показує економічну ефективність діяльності біржі як підприємства
Індекс стабільності цін ($I_{\text{цн}}$)	$I_{\text{цн}} = \frac{1}{1 + \sigma_p}$	оцінює рівень коливання біржових цін: чим нижча варіація, тим стабільніший ринок
Коефіцієнт участі (K_y)	$K_y = \frac{N_{\text{уч}}}{N_{\text{пот}}} \times 100\%$	відображає частку активних учасників ринку серед потенційних
Питома вага електронних угод (Π_e)	$K_y = \frac{N_{\text{ел}}}{N_{\text{заг}}} \times 100\%$	показує рівень цифровізації біржової діяльності
Індекс ринкової прозорості ($I_{\text{пр}}$)	розраховується на основі експертної оцінки за шкалою (0-1)	визначає ступінь відкритості інформаційних потоків та доступності даних

Джерело: сформовано автором на основі [27, 39, 50]

Крім того, у сучасних умовах важливе значення набувають індикатори технологічної ефективності, які враховують рівень автоматизації біржових процесів, швидкість обробки замовлень та ступінь цифрової інтеграції біржі у глобальні інформаційні мережі. Застосування електронних торговельних систем дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити точність операцій і забезпечити безперервність торгів.

Водночас при оцінюванні ефективності біржових торгів важливо враховувати не лише кількісні, а й якісні аспекти, пов'язані з рівнем довіри учасників ринку, ступенем стабільності нормативного середовища та розвитком системи саморегулювання. Саме поєднання цих елементів створює умови для сталого функціонування біржового ринку та підвищення його конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Отже, система критеріїв і показників ефективності біржових торгів має комплексний характер і повинна враховувати як економічні результати діяльності біржі, так і організаційно-інституційні умови її функціонування. Комплексна оцінка ефективності є основою для подальшого удосконалення механізмів біржового регулювання, підвищення прозорості торгів і забезпечення стабільного розвитку національного біржового ринку.

Оцінювання результативності біржової діяльності є складним багатофакторним процесом, який поєднує економічні, фінансові, інституційні та соціальні аспекти функціонування біржових інститутів. У наукових дослідженнях виокремлюється низка підходів до аналізу ефективності біржових торгів, що ґрунтуються на різних концепціях ринку, принципах оцінювання результативності економічних систем та методах кількісного вимірювання їхніх параметрів [63].

Перший підхід - економіко-результативний, який передбачає аналіз співвідношення між обсягом біржових операцій, доходами біржі та витратами на її функціонування. У межах цього підходу ключовими є такі показники, як обсяг біржового обороту, прибутковість біржі, рівень ліквідності та динаміка цінових коливань. Дослідники, що дотримуються цього напрямку, розглядають біржу як

суб'єкт господарювання, ефективність якого визначається через економічний результат і його вплив на макроекономічну стабільність.

Другий підхід - інституційно-функціональний, який зосереджується на розгляді біржі як важливого елементу ринкової інфраструктури. Результативність у цьому випадку оцінюється за рівнем організації біржового середовища, рівнем довіри учасників торгів, якістю регулювання, ступенем відкритості та прозорості інформаційних потоків. Цей підхід дозволяє дослідити ефективність не лише з позицій фінансових показників, а й через соціально-економічний вплив біржі на національну економіку, розвиток підприємництва та залучення інвестицій.

Третій - інформаційно-аналітичний підхід, що базується на принципах ефективності ринку капіталу (Efficient Market Hypothesis). У його межах результативність біржової діяльності визначається здатністю біржі забезпечувати повну, достовірну й своєчасну інформацію про ринкові ціни та обсяги операцій. Висока інформаційна ефективність розглядається як запорука стабільності ринку, адже за таких умов ціни відображають реальну вартість активів, а процес ціноутворення є об'єктивним і прозорим.

Четвертий - системно-аналітичний підхід, який передбачає комплексне оцінювання біржі як динамічної системи, що взаємодіє з іншими економічними підсистемами. Аналіз здійснюється із використанням методів математичного моделювання, статистичного аналізу та факторного моделювання. Зокрема, вивчається вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на ефективність біржової діяльності, таких як рівень автоматизації торгів, кількість активних учасників, зміни у законодавчому полі тощо.

Окрему увагу в сучасних наукових роботах приділяють поведенческому підходу, що враховує вплив психологічних і поведінкових аспектів учасників ринку на результативність біржових операцій. У межах цього напряму досліджуються моделі очікувань, інвесторські настрої, рівень ризик-апетиту, а також механізми сприйняття інформації про ринок. Такий підхід дозволяє

глибше зрозуміти природу волатильності біржових цін та епізодичних відхилень від рівноваги.

Таким чином, багатогранність підходів до аналізу результативності біржової діяльності свідчить про складність і багатовимірність цього явища. Сучасна практика оцінювання ефективності біржових торгів потребує інтеграції економічних, інституційних і поведінкових концепцій, що дозволяє сформувати цілісну систему показників і критеріїв для об'єктивного оцінювання їхньої ефективності. Оптимальним є поєднання кількісних методів аналізу (статистичного, факторного, кореляційного) з якісною експертною оцінкою, що забезпечує всебічне розуміння результативності біржових процесів у сучасних економічних умовах.

В табл. 1.4 наведені основні підходи до аналізу результативності біржової діяльності у наукових дослідженнях

Таблиця 1.4 – Підходи до аналізу результативності біржової діяльності у наукових дослідженнях

Назва підходу	Змістова характеристика	Основні методи аналізу	Ключові показники результативності	Сфера застосування
1	2	3	4	5
Економіко-результативний	орієнтується на оцінку фінансово-економічних результатів біржі як суб'єкта господарювання	економіко-статистичний аналіз, аналіз доходів і витрат, коефіцієнтний аналіз	обсяг біржового обороту, прибутковість, рентабельність, ліквідність ринку	оцінка ефективності діяльності окремих бірж
Інституційно-функціональний	розглядає біржу як елемент інфраструктури ринку, оцінює якість організації торгів та рівень довіри учасників	соціально-економічний аналіз, експертні оцінки, інституційний аналіз	ступінь прозорості, рівень довіри учасників, якість регулювання, інституційна стабільність	формування політики розвитку біржової системи
Інформаційно-аналітичний	визначає результативність через ефективність обміну інформацією та достовірність ціноутворення	кореляційний аналіз, моделі ефективного ринку, аналіз інформаційної асиметрії	повнота та своєчасність інформації, швидкість реакції цін, волатильність	аналіз інформаційної ефективності біржі

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4	5
Системно-аналітичний	оцінює біржу як комплексну систему з багатьма взаємопов'язаними елементами	системний аналіз, моделювання, факторний та регресійний аналіз	сукупність інтегральних індикаторів ефективності, факторні коефіцієнти	комплексна оцінка ефективності біржового ринку
Поведінський (біхевіористичний)	враховує психологічні аспекти діяльності учасників ринку та їхній вплив на результативність торгів	соціологічні опитування, експериментальні методи, поведінкове моделювання	індекс очікувань, рівень ризик-апетиту, індикатори довіри	прогнозування волатильності, аналіз поведінки інвесторів

Джерело: сформовано автором на основі [72, 85]

Як видно з таблиці, жоден із наведених підходів не є універсальним - кожен із них відображає лише окремий аспект ефективності біржових торгів. Тому в сучасних наукових дослідженнях найбільш доцільним вважається інтегрований підхід, який поєднує елементи економічного, інституційного, інформаційного та поведінкового аналізу. Це дозволяє отримати об'єктивну, системну картину ефективності функціонування біржового ринку та його ролі в економічному розвитку держави.

Ефективність функціонування біржового ринку є результатом взаємодії багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають його стабільність, ліквідність, прозорість та конкурентоспроможність. У сучасних умовах динамічного розвитку фінансових і товарних ринків важливо не лише ідентифікувати ці фактори, а й визначити ступінь їхнього впливу на результативність біржових торгів, що дає змогу сформувати адекватні механізми підвищення ефективності біржової системи.

Загалом усі фактори, що впливають на функціонування біржового ринку, можна поділити на макроекономічні, інституційно-організаційні, технологічні, ринкові та поведінкові [40, с. 32].

1. Макроекономічні фактори визначають загальний економічний контекст, у якому здійснюються біржові операції. До них належать темпи економічного

зростання, рівень інфляції, валютна стабільність, стан державного боргу, рівень довіри до фінансової системи, а також політична ситуація у країні. Наприклад, періоди макроекономічної нестабільності, військових конфліктів або валютних коливань призводять до підвищення ризиків і зниження ліквідності біржового ринку. Навпаки, стабільна економічна динаміка та прогнозована фіскальна політика створюють сприятливі умови для розвитку біржових торгів і залучення інвестицій.

2. Інституційно-організаційні фактори охоплюють систему нормативно-правового регулювання, ступінь розвитку біржової інфраструктури, рівень саморегулювання учасників ринку та ефективність державного нагляду. Високий рівень правового забезпечення та прозорості операцій є передумовою формування довіри до біржі як інституту. У цьому контексті особливо важливою є роль професійних об'єднань брокерів, клірингових палат та депозитаріїв, які забезпечують стабільність і надійність біржового процесу. Недосконалість регуляторної бази, навпаки, створює ризики маніпулювання цінами та зловживань на ринку.

3. Технологічні фактори відображають рівень цифровізації та автоматизації біржових процесів. Сучасні електронні торговельні системи, алгоритмічні стратегії, блокчейн-технології та аналітичні платформи істотно підвищують швидкість і точність укладання угод, мінімізують людський фактор і забезпечують оперативний доступ до ринкової інформації. Технологічна модернізація бірж сприяє зниженню трансакційних витрат, розширенню кола учасників і підвищенню ліквідності ринку. Однак надмірна автоматизація без належного контролю може призвести до сплесків волатильності та технічних збоїв у процесі торгів.

4. Ринкові фактори включають структуру учасників біржі, рівень конкуренції між ними, обсяг попиту й пропозиції на біржові активи, а також динаміку цін. Висока концентрація попиту або пропозиції може знижувати ефективність ринку через монополізацію, тоді як диверсифікація учасників і широке коло інструментів торгівлі сприяють більшій стійкості системи. Крім

того, важливим є розвиток похідних інструментів (ф'ючерсів, опціонів), які дозволяють хеджувати ризики і стабілізувати цінову динаміку.

5. Поведінкові фактори пов'язані з психологією учасників торгів — інвесторів, брокерів, дилерів. Вони відображають рівень їхніх очікувань, схильність до ризику, інвестиційні настрої та реакцію на інформаційні потоки. У періоди надмірного оптимізму на ринку формується ефект «цінкової бульбашки», тоді як панічні настрої можуть призвести до масових розпродажів активів. Поведінкові аспекти особливо важливі в умовах високої невизначеності та нестабільності, коли раціональні моделі прийняття рішень поступаються місцем емоційним.

Для систематизації зазначених аспектів сформуємо таблицю 1.5.

Таблиця 1.5 – Класифікація факторів, що впливають на ефективність функціонування біржового ринку

Група факторів	Змістова характеристика	Приклад впливу на ефективність
Макроекономічні	формують загальне економічне середовище функціонування бірж	рівень інфляції, валютна стабільність, політична ситуація
Інституційно-організаційні	визначають якість регулювання, управління та структуру біржової інфраструктури	законодавча база, наглядові органи, професійні об'єднання
Технологічні	пов'язані з рівнем цифровізації, автоматизації та інновацій у торгівлі	електронні платформи, блокчейн, алгоритмічні торги
Ринкові	відображають структуру попиту й пропозиції, ліквідність і конкуренцію	диверсифікація учасників, обсяг угод, цінова волатильність
Поведінкові	враховують психологічні особливості учасників ринку	інвесторські очікування, панічні настрої, ефект стадності

Джерело: сформовано автором на основі [22, 32]

Ефективність біржових торгів є результатом комплексної взаємодії різнорівневих чинників. Для забезпечення стабільного розвитку біржового ринку необхідна інтегрована стратегія управління, що поєднує макроекономічну стабільність, удосконалення інституційної бази, впровадження сучасних технологій і розвиток фінансової культури учасників. Лише за таких умов біржа

може виконувати свою ключову функцію - забезпечувати прозорий, ліквідний і конкурентний механізм ринкової взаємодії.

1.3. Стан та тенденції розвитку біржової діяльності в Україні та світі

Біржовий ринок України є важливою складовою фінансової системи держави та виконує ключову роль у забезпеченні прозорого механізму ціноутворення, формуванні конкурентного середовища та стимулюванні інвестиційної активності. Його розвиток відбувається в умовах структурних економічних змін, зростання цифровізації фінансових процесів, інтеграції до міжнародних ринків капіталу та поступового вдосконалення законодавчо-регуляторної бази.

Станом на останні роки біржовий ринок України представлений двома основними сегментами - фінансовим (цінні папери, валютні та деривативні інструменти) та товарним (енергоносії, аграрна продукція, металургійна сировина тощо). Проте, попри значний потенціал, рівень розвитку вітчизняних біржових інститутів залишається нижчим порівняно з розвиненими країнами, що обумовлено низкою економічних, інституційних і поведінкових чинників.

Однією з ключових проблем сучасного етапу є фрагментарність біржової інфраструктури [7, с. 183]. В Україні функціонує понад десять зареєстрованих бірж, серед яких найбільш активними є «Українська енергетична біржа», «Українська міжбанківська валютна біржа», «Перспектива» та «Українська біржа». Однак обсяги біржових торгів концентруються лише на кількох платформах, тоді як більшість інших мають обмежену ліквідність і низьку ділову активність. Це свідчить про недостатню централізацію торгів і відсутність єдиного національного ринку, що ускладнює ефективне ціноутворення та знижує привабливість біржового сегмента для інвесторів.

На фінансовому ринку України у 2023-2024 рр. спостерігалось поступове зростання обсягів операцій з державними облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП), що стало результатом державної політики з підтримки ліквідності бюджету в умовах воєнного стану. Водночас обсяг торгів корпоративними цінними паперами залишається незначним, що зумовлено низьким рівнем капіталізації вітчизняних компаній, обмеженим попитом інституційних інвесторів і недостатньою довірою до ринку цінних паперів. Незважаючи на зусилля Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) щодо удосконалення регулювання, розвиток фондових бірж поки не набув системного характеру [38, с. 74].

Суттєвого прогресу досягнуто на товарному біржовому ринку, насамперед у сегментах аграрної продукції та енергетичних ресурсів. «Українська енергетична біржа» стала основним майданчиком для торгів природним газом, електроенергією, нафтопродуктами та біопаливом, що сприяє підвищенню прозорості та конкурентності у сфері енергетики. В аграрному секторі розвиток електронних біржових торгів дає змогу формувати ринкові ціни на зернові культури, олійні та інші експортноорієнтовані товари. Таким чином, саме товарні біржі наразі демонструють вищу адаптивність до сучасних ринкових умов і більшу практичну ефективність порівняно з фінансовими.

Водночас слід відзначити обмежену участь інституційних інвесторів, зокрема страхових компаній, інвестиційних фондів і пенсійних установ, у біржових процесах. Низький рівень розвитку таких учасників зменшує ліквідність ринку та стримує процес формування довгострокових інвестиційних стратегій. Крім того, вітчизняний біржовий ринок стикається з викликами, пов'язаними із недостатнім рівнем цифрової інтеграції - хоча значна частина торгів уже відбувається в електронному форматі, відсутня повна взаємодія між торговельними системами, депозитаріями та кліринговими центрами, що створює ризики інформаційної фрагментації.

Незважаючи на існуючі труднощі, останні роки засвідчили позитивні тенденції. Україна здійснює поступову гармонізацію біржового законодавства з

нормами Європейського Союзу, зокрема впровадження директив MiFID II та MiFIR, що регламентують вимоги до прозорості, захисту інвесторів і запобігання маніпуляціям. Також спостерігається активне впровадження технологічних інновацій, зокрема блокчейн-рішень і автоматизованих торговельних систем, що сприяють підвищенню швидкості, надійності та безпеки біржових операцій.

Таким чином, сучасний стан біржового ринку України характеризується поєднанням поступального розвитку та структурних обмежень. Основними його рисами є: зростання ролі товарних бірж, обмежений розвиток фондового сегмента, посилення державного регулювання, цифровізація торгів і прагнення до інтеграції в міжнародний фінансовий простір. Подальше підвищення ефективності біржового ринку потребує реалізації системних заходів, спрямованих на підвищення ліквідності, розвиток інституційної бази, залучення інвестицій і створення конкурентоспроможної біржової екосистеми відповідно до світових стандартів.

Поточний етап розвитку українського біржового ринку характеризується поступовим переходом від фрагментованої системи торгів до більш інтегрованої інфраструктури, орієнтованої на міжнародні стандарти прозорості та ефективності [23, с. 7]. В умовах воєнного стану та економічної турбулентності біржові механізми залишаються важливим інструментом ціноутворення, управління ризиками та забезпечення ліквідності, хоча й демонструють зниження обсягів торгів у низці сегментів.

Для оцінки динаміки розвитку біржової діяльності в Україні доцільно проаналізувати обсяги укладених біржових угод із цінними паперами на платформах організаторів торгів. Ці показники дають змогу відстежити тенденції активності учасників ринку, визначити ступінь концентрації операцій на окремих біржах та охарактеризувати загальний рівень ефективності функціонування біржового сегмента фінансового ринку. У таблиці 1.6 представлено дані щодо обсягів біржових контрактів із цінними паперами на різних торговельних майданчиках України у 2015-2025 рр.

Таблиця 1.6 - Обсяг укладених біржових угод із цінними паперами на платформах організаторів торгів в Україні за 2015-2025 рр.

Роки	Кількість операторів ринку	ПФТС	ПЕРСПЕКТИВА	УБ	УМВБ	ІННЕКС	УФБ	КМФБ	Універсальна	ССФБ	ПФБ	УМФБ	Усього
2015	10	99,91	496,1	8,59	0,26	0,03	0,46	9,96	-	1,27	12,74	0,12	629,43
2016	10	53,62	224,46	6,69	0,12	0,01	0,30	3,57	-	1,41	0,59	0,01	290,77
2017	9	95,02	136,3	3,54	0,02	0,00	0,02	1,74	0,25	0,06	-	-	236,95
2018	8	64,34	127,43	13,41	0,00	0,15	0,00	0,08	0,40	-	-	-	205,80
2019	5	112,52	127,32	20,99	0,03	0,00	-	-	-	-	-	-	260,87
2020	6	114,76	186,36	3,84	0,00	0,00	0,00	-	-	-	-	-	304,97
2021	4	131,53	201,46	2,41	0,01	-	-	-	-	-	-	-	335,41
2022	4	221,54	217,11	13,29	0,01	-	-	-	-	-	-	-	451,96
2023	4	83,97	61,24	15,42	0,00	-	-	-	-	-	-	-	160,64
2024	3	274,68	146,98	14,77	0,00	-	-	-	-	-	-	-	436,43

Джерело: сформовано автором на основі [41]

Аналіз динаміки обсягів біржових угод із цінними паперами свідчить про значну волатильність ринку впродовж досліджуваного періоду. Спостерігається поступова концентрація операцій на окремих біржах, насамперед на ПФТС і «Перспектива», що зумовлено їх більшою інфраструктурною розвиненістю та довірою інвесторів. Водночас кількість активних операторів ринку зменшилася, що відображає процес консолідації та структурної перебудови біржового простору України. У цілому, незважаючи на певні коливання обсягів торгів, зберігається потенціал для стабілізації та подальшого розвитку біржового ринку за умов удосконалення нормативної бази та підвищення рівня цифровізації торговельних процесів.

Найбільш розвиненою складовою біржового ринку в Україні залишається аграрний сегмент, який зберігає стабільні позиції завдяки активному експорту зернових культур та участі великих трейдерів. Такі біржі, як «Українська аграрна біржа», «Аграрна біржа» та «Українська універсальна біржа», забезпечують щоденне котирування сільськогосподарської продукції та виступають посередниками між виробниками й експортерами. Водночас фондовий ринок

залишається малорозвиненим через обмежену кількість ліквідних інструментів, низьку капіталізацію компаній та недостатній рівень довіри інвесторів.

Важливою тенденцією є цифровізація біржової інфраструктури, що проявляється у впровадженні електронних торговельних систем, автоматизованого клірингу, онлайн-доступу до біржових даних і розширенні спектра фінансових послуг. Поява нових цифрових майданчиків, таких як електронна система «Prozorro.Продажі», стимулює розвиток електронної комерції та підвищує конкурентність біржового середовища.

Окрім цього, значну роль відіграють реформи у фінансовому секторі, спрямовані на інтеграцію з європейськими ринками капіталу. У межах Угоди про асоціацію з ЄС Україна взяла зобов'язання поступово імплементувати європейські стандарти регулювання біржової діяльності, що має на меті створення прозорого та надійного ринкового середовища.

Незважаючи на позитивні структурні зрушення, ринок стикається з низкою проблемних аспектів: низькою ліквідністю торгових інструментів, недостатньою капіталізацією, обмеженим доступом іноземних інвесторів, а також недостатнім рівнем розвитку похідних фінансових інструментів [80]. Особливої уваги потребує питання створення централізованого клірингового центру та підвищення довіри до біржових операцій шляхом удосконалення системи моніторингу та захисту прав інвесторів.

Отже, сучасний стан біржового ринку України можна охарактеризувати як етап становлення із тенденцією до інституційного зміцнення та цифрової трансформації, однак із потребою у більш глибокому залученні державних регуляторів, учасників ринку та міжнародних партнерів до формування ефективної ринкової екосистеми.

У сучасних умовах глобалізації біржові системи стали ключовими елементами світової фінансової архітектури, забезпечуючи ефективний перерозподіл капіталу, управління ризиками та підтримку сталого економічного зростання. Еволюція світових біржових ринків відбувається під впливом глибоких структурних трансформацій, серед яких домінують цифровізація,

автоматизація, консолідація торгових майданчиків і посилення регуляторних вимог.

Однією з найпомітніших тенденцій є інтернаціоналізація біржової діяльності, що проявляється у створенні транснаціональних біржових альянсів і глобальних торговельних платформ. Так, утворення об'єднаних систем, таких як Euronext, NASDAQ OMX Group, Deutsche Börse Group, свідчить про прагнення до масштабування операцій, підвищення ліквідності та оптимізації транскордонних інвестиційних потоків [74, с. 105]. Консолідація дозволяє зменшити транзакційні витрати, розширити асортимент фінансових інструментів і забезпечити інтеграцію учасників ринку у глобальний фінансовий простір.

Важливим напрямом розвитку виступає технологічна модернізація біржової інфраструктури. В останнє десятиріччя значного поширення набули високочастотні (HFT) та алгоритмічні торги, що ґрунтуються на використанні складних математичних моделей і штучного інтелекту. Ці технології забезпечують високу швидкість обробки ордерів, підвищують ефективність цінових сигналів і зменшують спреди, але водночас посилюють ризики волатильності та системних збоїв. Тому провідні регулятори, зокрема SEC (США) і ESMA (ЄС), розробляють додаткові вимоги щодо контролю за алгоритмічними системами, щоб мінімізувати потенційні ризики для ринку.

Невід'ємною частиною світового біржового розвитку є цифровізація активів і впровадження блокчейн-технологій. З'явилися цифрові біржі нового покоління, такі як Binance, Coinbase чи FTX (до 2022 р.), що змінили підхід до обігу капіталу, створивши ринок криптоактивів і токенизованих цінних паперів. Блокчейн-технології сприяють підвищенню прозорості, швидкості клірингу, зниженню операційних витрат та забезпечують новий рівень безпеки транзакцій. У майбутньому прогнозується подальше злиття традиційних і цифрових біржових систем у межах гібридних моделей торгівлі.

Також формується тенденція до розвитку бірж сталого інвестування (ESG-oriented exchanges), які забезпечують торгівлю фінансовими інструментами,

пов'язаними з екологічною, соціальною та управлінською відповідальністю. Прикладами є NASDAQ ESG Platform та London Stock Exchange Sustainable Bond Market, які створюють інституційне підґрунтя для фінансування «зелених» проектів і соціально значущих ініціатив.

Ще одним важливим аспектом є посилення державного і наднаціонального регулювання. Після світової фінансової кризи 2008 року було запроваджено низку нормативних актів, спрямованих на підвищення прозорості біржової торгівлі - зокрема директиви MiFID II у ЄС та Dodd-Frank Act у США. Вони встановили нові стандарти розкриття інформації, управління ризиками й запобігання маніпуляціям, що стало важливою умовою зміцнення довіри інвесторів.

Суттєвим чинником підвищення конкурентоспроможності біржових систем є інституційна довіра та ефективність клірингових механізмів. Провідні біржі світу створили розвинену мережу клірингових центрів (LCH.Clearnet, CME Clearing, Eurex Clearing), які гарантують виконання зобов'язань сторін, що істотно знижує ризики контрагентів. Це забезпечує стабільність фінансового середовища навіть за умов коливань світових ринків.

Глобальні тенденції розвитку біржових систем засвідчують перехід від традиційної моделі торгівлі до інноваційно-цифрової парадигми, де ключову роль відіграють технології, стандарти сталого розвитку та міжнародна інтеграція. У цьому контексті Україні важливо орієнтуватися на досвід провідних країн, адаптуючи сучасні технологічні, регуляторні та інституційні практики до національних реалій.

У процесі еволюції світових фінансових ринків сформувалося декілька моделей організації біржової діяльності, які відображають специфіку економічних систем, рівень розвитку інституційного середовища та характер державного регулювання. Найбільш поширеними є англо-американська, континентально-європейська та азійська моделі біржової торгівлі, кожна з яких має власні структурні, організаційні та регуляторні особливості.

Англо-американська модель (переважно у США, Великій Британії, Канаді, Австралії) характеризується високим рівнем лібералізації, розвиненими ринковими механізмами та активною участю приватного сектору у регулюванні діяльності бірж. Біржі функціонують переважно у формі акціонерних товариств із прибутковою метою (наприклад, New York Stock Exchange (NYSE), NASDAQ, London Stock Exchange) [14, с. 52]. Основна увага приділяється забезпеченню прозорості торгів, високої ліквідності, надійності клірингу та ефективності захисту прав інвесторів. Регуляторна політика орієнтована на ринкове саморегулювання під наглядом державних органів, таких як Securities and Exchange Commission (SEC) у США або Financial Conduct Authority (FCA) у Великій Британії. Перевагами цієї моделі є гнучкість, технологічна інноваційність, широкий спектр фінансових інструментів і швидка реакція на зміни кон'юнктури ринку. Водночас високий рівень лібералізму може призводити до зростання спекулятивних операцій та ризику виникнення фінансових «бульбашок».

Континентально-європейська модель, представлена Німеччиною, Францією, Італією та країнами Скандинавії, відрізняється вищим рівнем державного регулювання і жорсткішими вимогами до прозорості, звітності та корпоративного управління. Біржі, такі як Deutsche Börse, Euronext чи Borsa Italiana, часто функціонують у тісній взаємодії з державними або міждержавними регуляторами (ESMA, BaFin), що забезпечує стабільність фінансової системи та захист інвесторів. Для цієї моделі характерна орієнтація на довгострокове інвестування, розвиток ринку облігацій і похідних інструментів, активна участь інституційних інвесторів (банків, страхових компаній, пенсійних фондів).

Азійська модель біржової торгівлі (на прикладі Японії, Китаю, Сінгапуру, Південної Кореї) поєднує ринкові механізми з активною державною участю. Вона орієнтована на підтримку національної промисловості, залучення інвестицій у реальний сектор і забезпечення стратегічної стабільності фінансової системи. Для неї характерна поетапна лібералізація ринку, жорсткий контроль за іноземними інвестиціями та поступове впровадження інноваційних технологій.

Наприклад, Tokyo Stock Exchange і Shanghai Stock Exchange демонструють високий рівень капіталізації та державної підтримки у поєднанні з активною цифровізацією торгів. Відмінною рисою азійської моделі є високий рівень централізації управління, що сприяє стабільності, але водночас обмежує динаміку ринкових процесів і рівень конкуренції. Для систематизації порівняльних характеристик наведено табл. 1.7

Таблиця 1.7 – Порівняльна характеристика світових моделей організації біржової торгівлі

Модель	Організаційна структура бірж	Роль держави	Рівень лібералізації	Основні риси	Приклади бірж
Англо-американська	приватні акціонерні товариства	обмежена, через наглядові органи	високий	лібералізм, технологічність, широкий спектр фінансових інструментів	NYSE, NASDAQ, LSE
Континентально-європейська	комерційні структури під контролем держави або наддержавних регуляторів	висока	середній	регульованість, стабільність, орієнтація на інституційних інвесторів	Deutsche Börse, Euronext
Азійська	централізовані національні біржі з державною участю	визначальна	середній або низький	централізація, стратегічне планування, інноваційний розвиток	TSE, SSE, KRX

Джерело: сформовано автором на основі [8, 15, 23, 57]

Проведений порівняльний аналіз дозволяє зробити висновок, що у світовій практиці не існує універсальної моделі організації біржових торгів - кожна з них відображає національні економічні, політичні та культурні особливості. Водночас загальною тенденцією для всіх моделей є цифровізація процесів, зростання ролі інституційної довіри, орієнтація на сталий розвиток і посилення регуляторної гармонізації. Для України доцільним є використання гібридної моделі, яка поєднувала б європейську нормативну дисципліну, англо-американську гнучкість та азійський акцент на технологічній модернізації й державній підтримці.

Висновок до розділу 1

У результаті проведеного теоретико-методологічного дослідження з'ясовано, що біржові торги є невід'ємним елементом сучасної ринкової економіки, який забезпечує формування справедливої ринкової ціни, підвищення ліквідності активів та ефективний перерозподіл ресурсів між суб'єктами господарювання. Еволюція біржової діяльності від простих торговельних майданчиків до високотехнологічних електронних систем свідчить про її адаптивність до потреб глобального ринку та роль у забезпеченні економічної рівноваги.

Методологічний аналіз показав, що оцінювання ефективності біржових систем має багатокомпонентний характер і включає економічні, інституційні, інформаційні, технологічні та поведінкові аспекти. Існуючі підходи - економіко-результативний, інституційно-функціональний, інформаційно-аналітичний, системно-аналітичний і поведінковий - у сукупності формують теоретичну базу для комплексного аналізу результативності біржових торгів. Визначено, що ефективність біржового ринку залежить від гармонійного поєднання макроекономічних умов, інституційного середовища, технологічного розвитку та рівня довіри учасників торгів.

Сучасний стан біржової діяльності в Україні характеризується поступовим відновленням після кризових явищ та активним упровадженням цифрових технологій, що сприяють підвищенню прозорості та ефективності торгів. Незважаючи на певні інституційні бар'єри, низьку ліквідність окремих сегментів та недостатній рівень довіри учасників, український біржовий ринок демонструє тенденцію до інтеграції у світову фінансову систему. Глобальні процеси цифровізації, автоматизації торгів і поширення фінансових деривативів визначають подальші напрями його розвитку, а успішна адаптація вітчизняних бірж до міжнародних стандартів є ключовою умовою підвищення їхньої конкурентоспроможності та привабливості для інвесторів.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРАЇНСЬКА УНІВЕРСАЛЬНА БІРЖА»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Українська універсальна біржа» та аналіз його діяльності

Становлення ТОВ «Українська універсальна біржа» (далі – ТОВ «УУБ») є вагомим етапом в еволюції інституційної структури біржової торгівлі в Україні, оскільки діяльність цієї організації істотно вплинула на формування сучасного ринку біржових послуг, а також сприяла підвищенню рівня прозорості торговельних операцій та розвитку конкурентного середовища в національній економіці.

Початок функціонування підприємства сягає 1997 року, що співпало із загальнодержавними трансформаційними процесами переходу до ринкових відносин. У цей період зростала потреба у створенні надійних торгових інституцій, здатних забезпечити публічність, відкритість і конкурентність під час реалізації як державного, так і приватного майна, товарів і послуг. Від самого початку свого існування ТОВ «УУБ» позиціонувала себе як універсальний оператор, орієнтований на широкий спектр біржових інструментів – від торгівлі матеріальними активами до надання послуг з організації електронних аукціонів.

Поступово підприємство закріпило свої позиції на біржовому ринку України, що стало можливим завдяки постійному вдосконаленню організаційної структури, впровадженню сучасних інформаційних технологій та активній участі у державних програмах з реалізації майна, у тому числі через електронні платформи. Зокрема, ТОВ «УУБ» стало одним із перших учасників національної системи електронних торгів ProZorro.Продажі, чим підтвердило свою здатність адаптуватися до сучасних вимог цифрової трансформації економіки.

Значну роль у становленні біржі відіграло формування репутації надійного партнера у взаємодії з державними органами, бізнес-структурами та міжнародними донорами. З плином часу підприємство не лише нарощувало обсяги торгів та розширювало географію своєї діяльності, але й активно впроваджувало механізми інституційної довіри до біржового процесу, зокрема шляхом забезпечення відкритого доступу до інформації про торги, запровадження принципів антикорупційної політики та удосконалення регламентів проведення біржових сесій.

Сьогодні ТОВ «Українська універсальна біржа» є визнаним лідером у галузі організації біржових торгів в Україні. Її розвиток став свідченням ефективної інтеграції класичних біржових механізмів із цифровими технологіями, що, в свою чергу, дозволило зміцнити позиції підприємства не лише на внутрішньому ринку, а й у контексті міжнародного біржового співробітництва.

ТОВ «Українська універсальна біржа» здійснює свою діяльність у межах законодавчо визначених повноважень та на підставі ліцензій, що дозволяють провадити біржову торгівлю за різними напрямками. Структура видів діяльності підприємства є диверсифікованою, що зумовлено необхідністю гнучкої адаптації до змін кон'юнктури ринку та законодавчих ініціатив у сфері реалізації активів державної та комунальної власності, майна банків-банкротів, природних ресурсів, а також у контексті розвитку цифрової економіки.

Ключовою сферою спеціалізації ТОВ «УУБ» виступає організація та проведення біржових торгів із реалізації матеріальних активів, серед яких переважають енергетичні ресурси, сільськогосподарська продукція, металобрухт, лісоматеріали та інші види товарів, що мають значний обсяг обігу на внутрішньому ринку. Проведення таких торгів базується на принципах відкритості, рівного доступу всіх учасників, а також дотримання антимонопольного законодавства, що забезпечує високу конкурентність процедур.

Вагоме місце в портфелі діяльності біржі займає організація електронних аукціонів у системі ProZorro. Продажі, що охоплює реалізацію державного та комунального майна, оренду державних об'єктів, продаж майна підприємств-банкрутів, а також торги у межах виконання судових рішень або банкрутних процедур. Участь у цій системі свідчить про високий рівень цифрової трансформації підприємства, його готовність до автоматизації процесів та забезпечення прозорості на всіх етапах торгів.

Окремим напрямом діяльності є проведення спеціалізованих торгів, зокрема з продажу квот на викиди парникових газів, прав на видобування природних ресурсів, або ліцензій на користування надрами. Такі процедури вимагають не лише високого рівня технологічного забезпечення, а й компетентного правового супроводу, що підтверджує спроможність біржі оперувати в межах складних і чутливих сегментів ринку.

Крім того, ТОВ «УУБ» надає послуги зі створення електронних торгових майданчиків на базі власного програмного забезпечення, пропонує комплексний супровід організації торгів для державних та приватних замовників, а також здійснює навчання учасників торгів і консультування з питань участі у біржовій діяльності. Такий спектр послуг сприяє підвищенню фінансової та цифрової грамотності суб'єктів господарювання, що залучаються до біржових процедур.

Таким чином, багатoproфільність ТОВ «Українська універсальна біржа» дозволяє їй утримувати стійкі позиції у конкурентному середовищі, формуючи довгострокові партнерські відносини з клієнтами на основі довіри, правової визначеності та ефективної організації процесу торгів. Види діяльності підприємства перебувають у постійній динаміці розвитку, що зумовлено як зовнішніми викликами, так і внутрішньою потребою у підвищенні якості послуг, що надаються.

Формування спеціалізації ТОВ «Українська універсальна біржа» є результатом як внутрішніх стратегічних рішень підприємства, так і зовнішніх економіко-правових чинників, що обумовлюють попит на певні види біржових послуг в Україні. Протягом останніх років біржа продемонструвала гнучкість у

реагуванні на зміни ринкового середовища, зберігаючи при цьому чіткий фокус на напрямках, де її експертиза є найглибшою, а конкурентні переваги — найбільш відчутними.

Одним із визначальних векторів спеціалізації ТОВ «УУБ» є проведення електронних аукціонів з продажу активів, що перебувають у державній або комунальній власності. Біржа не лише забезпечує технічне та організаційне середовище для проведення таких процедур, а й активно долучається до розробки галузевих стандартів прозорості, публічності та запобігання корупційним ризикам у процесі реалізації майна. Такий фокус на публічні аукціони дозволяє підприємству не просто виконувати функцію торговельного посередника, а формувати середовище відповідального управління державними активами.

Другим ключовим напрямом спеціалізації є організація біржових торгів енергетичними ресурсами. Особливе значення тут має реалізація вуглеводневої сировини (в тому числі скрапленого газу), електроенергії та іншої продукції, пов'язаної з енергетичною безпекою. Біржа активно співпрацює з найбільшими гравцями цього ринку, що дозволяє їй виступати майданчиком для встановлення справедливої ринкової ціни, ґрунтуючись на відкритому конкурсі між продавцями та покупцями.

Окрема спеціалізація біржі пов'язана з реалізацією лісопродукції, зокрема необробленої деревини, що є стратегічно важливим ресурсом для низки галузей національної економіки. У цій сфері ТОВ «УУБ» реалізує підхід до регіоналізації торгів, враховуючи логістику, обсяг і специфіку сировинної бази, що дозволяє підвищити ефективність продажів та мінімізувати витрати учасників.

Також варто виділити спеціалізацію підприємства на торгах у межах процедур банкрутства. В межах відповідного законодавства біржа надає інструментарій для відкритого продажу активів підприємств-боржників. Особливість цього напрямку полягає у високих вимогах до юридичної точності, прозорості процедур та дотримання прав усіх сторін процесу. ТОВ «УУБ» сформувала у цьому сегменті сталу репутацію як неупередженого організатора,

здатного забезпечити ефективний механізм реалізації майна у складних правових умовах.

Значна увага також приділяється розбудові функцій електронного торгівельного майданчика, який інтегровано до державних електронних платформ. Така спеціалізація передбачає не лише технічне забезпечення торгів, а й методичний супровід, розробку програмних рішень, тестування функціоналу, навчання учасників, що розширює можливості підприємства як технологічного партнера держави у сфері електронних закупівель та реалізації майна.

Таким чином, спеціалізація ТОВ «Українська універсальна біржа» охоплює стратегічно важливі сектори біржової діяльності, що забезпечує підприємству не лише стабільні позиції на ринку, а й системний вплив на розвиток ринкових інститутів в Україні. Орієнтація на високоризикові, але суспільно значущі напрями діяльності свідчить про стратегічну вмотивованість підприємства діяти не лише як комерційна структура, а як провідний інститут публічних торгів, здатний реалізовувати завдання соціальної, економічної та цифрової модернізації країни.

Ефективність функціонування будь-якої біржової установи значною мірою залежить від раціональності побудови її організаційно-управлінської структури, яка покликана забезпечити злагоджену взаємодію між структурними підрозділами, оперативність прийняття управлінських рішень та адаптивність до змін ринкового й нормативного середовища. У цьому контексті організаційно-управлінська модель ТОВ «Українська універсальна біржа» характеризується багаторівневістю, функціональною гнучкістю та чіткою спеціалізацією управлінських ланок (рис. 2.1).

На чолі підприємства перебуває генеральний директор, який здійснює загальне стратегічне керівництво, відповідає за реалізацію затвердженої політики розвитку, а також взаємодіє з ключовими зовнішніми стейкхолдерами, включаючи органи державної влади, регуляторів, корпоративних партнерів та міжнародні інституції. Повноваження генерального директора розмежовані з функціональними обов'язками заступників, кожен з яких курує окремі напрями

діяльності, зокрема: біржові операції, юридичне забезпечення, розвиток цифрових платформ, управління ризиками та внутрішній контроль.

Рисунок 2.1 – Організаційно-управлінська структура ТОВ «Українська універсальна біржа»

Джерело: складено автором на основі [48]

До складу апарату управління входять профільні департаменти, зокрема Департамент біржових торгів, який виконує координаційні функції щодо організації та проведення електронних аукціонів, забезпечує відповідність процедур чинному законодавству, а також займається верифікацією учасників. Цей підрозділ взаємодіє з ІТ-відділом, який відповідає за безперебійну роботу програмного забезпечення, підтримку електронної торговельної системи та захист даних, що є критично важливим у контексті високого навантаження на цифрову інфраструктуру біржі.

Юридичний відділ виконує функції нормативно-правового супроводу діяльності біржі, опрацьовує договори, готує проекти положень, інструкцій, регламентів, а також забезпечує правову підтримку під час розгляду спірних питань, що виникають у процесі торгів. Поряд із ним діє Відділ фінансів і бухгалтерського обліку, який відповідає за формування фінансової звітності, супроводження платіжних операцій, бюджетування та моніторинг витратної частини діяльності підприємства.

Серед інших ключових елементів організаційної структури варто виділити Відділ комунікацій і маркетингу, який займається просуванням послуг біржі, комунікацією з учасниками ринку, інформаційним супроводом публічних торгів і розширенням клієнтської бази. Взаємозв'язок між цим підрозділом та Департаментом розвитку нових продуктів є важливим у процесі впровадження інновацій, запуску нових типів торгів або адаптації програмних рішень до потреб ринку.

Управлінська модель ТОВ «УУБ» також передбачає діяльність на рівні регіональних представництв, які забезпечують присутність біржі в окремих адміністративно-територіальних одиницях. Такий підхід дозволяє враховувати особливості локальних ринків, ефективніше взаємодіяти з місцевими органами влади, а також розширювати географію доступу до біржових послуг.

Загалом, організаційно-управлінська структура підприємства є чітко скоординованою та забезпечує як вертикальну, так і горизонтальну інтеграцію управлінських рішень. Вона побудована за принципами функціонального управління з елементами проектного менеджменту, що забезпечує високу ступінь адаптивності до викликів сучасного біржового середовища та дозволяє оперативно реагувати на потреби ринку.

На основі даних, наведених в додатках А-В, проведемо техніко-економічний аналіз діяльності ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр. Основні результати аналізу наведені на рис 2.2 та 2.3.

З метою комплексного дослідження ефективності функціонування ТОВ «Українська універсальна біржа» важливим є аналіз кадрового потенціалу, який виступає одним із ключових ресурсів у діяльності біржі. Особливу увагу доцільно приділити динаміці чисельності персоналу та рівню середньої заробітної плати, що дозволяє оцінити стан мотиваційної політики підприємства, ефективність управління трудовими ресурсами та соціальну стабільність у колективі. У таблиці Г1 додатку Г наведено відповідні показники за останні роки, які слугують підґрунтям для подальшого аналітичного розгляду.

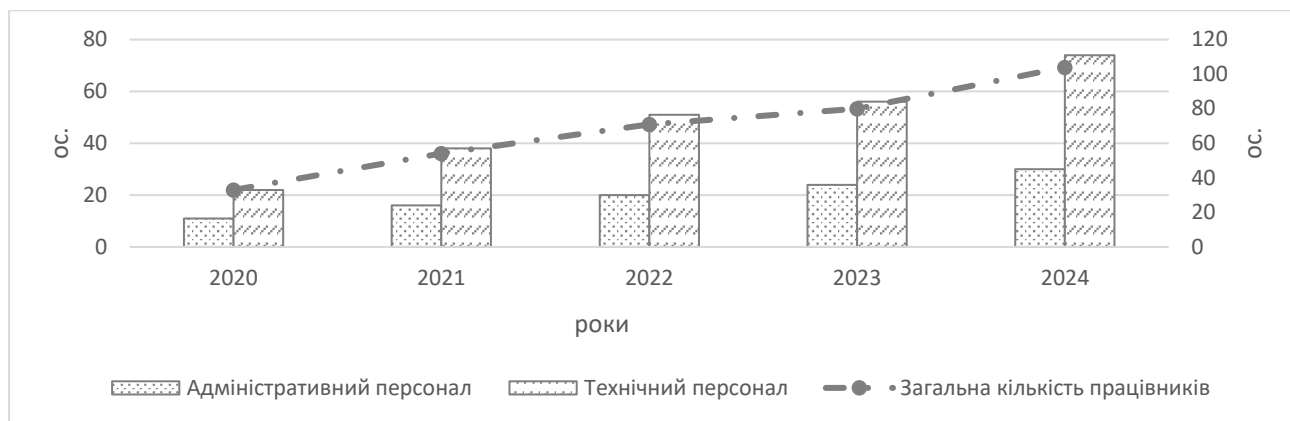

Рисунок 2.2 – Динаміка структури персоналу ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

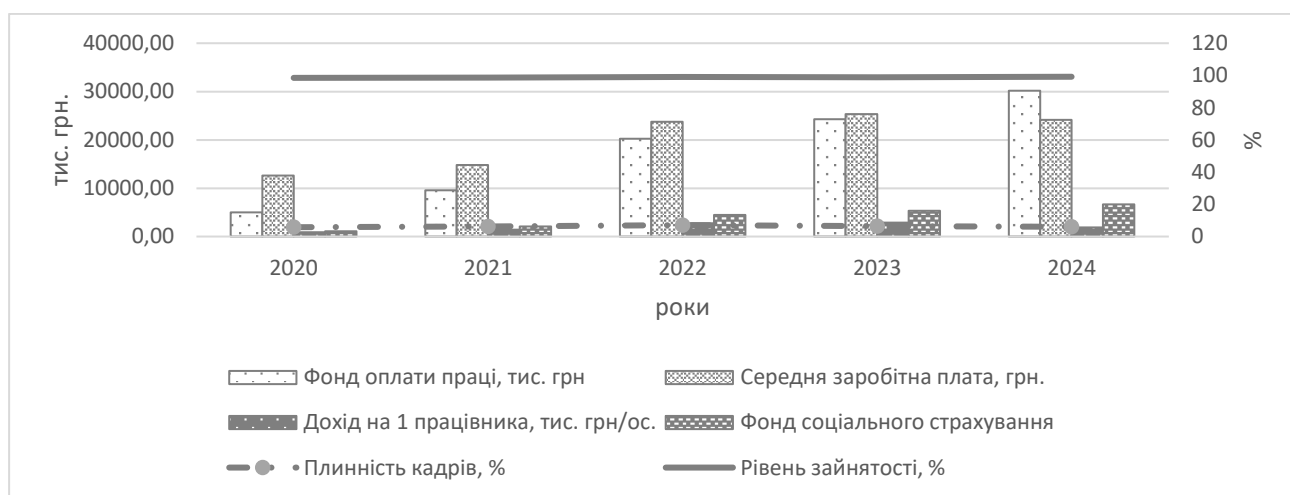

Рисунок 2.3 – Динаміка рівня оплати праці ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Аналіз наведених даних засвідчує стале зростання чисельності працівників компанії, що супроводжується розширенням як адміністративного, так і технічного персоналу. Найбільш динамічне зростання спостерігалось у 2021 та 2022 роках, що може свідчити про реалізацію стратегії масштабування діяльності. Збільшення фонду оплати праці в усі роки, окрім незначного уповільнення темпів у 2023–2024 рр., загалом узгоджується з позитивною динамікою середньої заробітної плати, попри її незначне зниження у 2024 році.

Показники плинності кадрів та рівня зайнятості залишаються відносно стабільними, що може вказувати на ефективну політику утримання персоналу та загалом позитивний імідж роботодавця. Поряд із цим, у 2024 році відбулося

зниження доходу на одного працівника, що може бути пов'язано з внутрішніми чи ринковими факторами, зокрема розширенням штату на фоні уповільнення темпів зростання загальних доходів.

Поступове зростання фонду соціального страхування також корелює зі збільшенням фонду оплати праці, що свідчить про дотримання підприємством чинних соціальних та податкових зобов'язань.

Загалом аналізовані показники демонструють позитивну динаміку організаційного зростання підприємства, зміцнення його кадрового потенціалу та підтримання конкурентного рівня оплати праці.

Таблиця Д1 додатку Д відображає динаміку ключових індикаторів, що характеризують рівень автоматизації та технічного забезпечення ТОВ «Українська універсальна біржа» протягом 2020-2024 років. Зміст таблиці дозволяє простежити не лише кількісні зміни, а й темпи зростання або зниження окремих показників у розрізі окремих років, що дає змогу комплексно оцінити технологічну траєкторію розвитку підприємства.

Аналіз свідчить про стабільне нарощування технологічної спроможності підприємства. Так, кількість серверів, що обслуговують біржові операції, зросла з 6 одиниць у 2020 році до 11 у 2024 році, незважаючи на невелике зниження у 2023-му. Одночасно середній вік ІТ-обладнання скоротився з 4,5 до 3,2 років, що свідчить про оновлення техніки та скорочення експлуатаційних ризиків. Цьому сприяло збільшення обсягу інвестицій у технічну базу: з 920 тис. грн у 2020 році до 5,2 млн грн у 2024-му, попри зниження відповідного показника в 2023 році.

Показники, що характеризують рівень автоматизації, також демонструють позитивну динаміку (рис. 2.4). Частка автоматизованих бізнес-процесів збільшилася з 42% до 73%, а індекс цифрової трансформації – з 38 до 78 балів. Паралельно розширювався функціонал цифрових сервісів: кількість ІТ-рішень для підтримки біржової діяльності зросла з 3 у 2020 році до 9 у 2024-му, з урахуванням тимчасового скорочення у 2023 році. Певне коливання витрат на інформаційну безпеку (від 410 тис. грн у 2020 до 980 тис. грн у 2023 році та 1,4

млн грн у 2024-му) може бути пов'язане з впровадженням нових політик у сфері кіберзахисту або оптимізацією раніше встановлених систем.

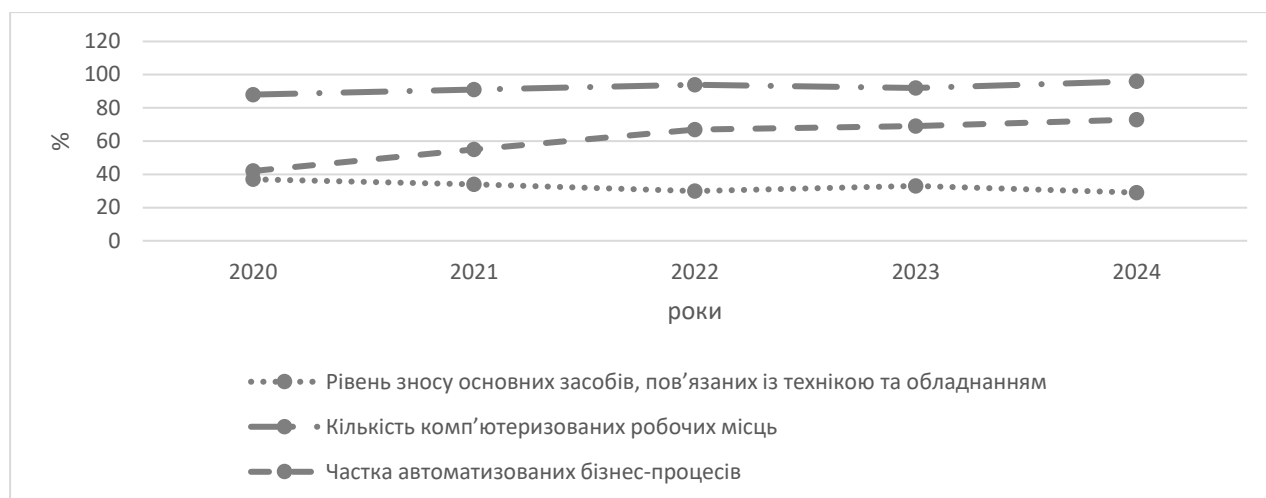

Рисунок 2.4 – Динаміка рівня автоматизації ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Рівень зносу технічних засобів зменшився з 37% до 29%, що відображає планове оновлення інфраструктури. Забезпеченість працівників ІТ-обладнанням зросла з 0,9 до 1,2 одиниці на особу, а частка комп'ютеризованих робочих місць сягнула 96%, що свідчить про майже повну інтеграцію технічних засобів в операційну діяльність.

Загалом, динаміка проаналізованих показників вказує на послідовну реалізацію політики цифрової трансформації на підприємстві, спрямованої на підвищення технологічної гнучкості, конкурентоспроможності та кіберстійкості в умовах зростаючої ролі електронних платформ у біржовій торгівлі.

Для комплексного оцінювання фінансово-господарської діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» у 2020-2024 рр. здійснено аналіз ключових показників, які характеризують обсяг послуг підприємства, стан його обігових і необігових активів, фінансову стійкість, ліквідність, ефективність використання оборотних коштів та рівень платоспроможності (табл. Ж1 додатку Ж). Дані динаміки свідчать про зміни у структурі капіталу, рівні собівартості, кредиторської й дебіторської заборгованості, а також у розмірах власних обігових коштів.

У період 2020-2024 рр. спостерігається загальне зростання оборотних активів підприємства: з 57 860 млн грн у 2020 році до 176 815 млн грн у 2024 році, що свідчить про активізацію операційної діяльності, попри поступове зниження після піку у 2021 році (253 126 млн грн). Аналогічна тенденція характерна для поточних зобов'язань, які зросли у 2021 році до 237 329 млн грн, але вже у 2024 році скоротилися до 108 382 млн грн, що може свідчити про зменшення короткострокових боргових зобов'язань і покращення платіжної дисципліни.

Коефіцієнт поточної ліквідності досяг у 2024 році значення 1,63, порівняно з 1,46 у 2020-му, що свідчить про підвищення здатності підприємства покривати поточні зобов'язання оборотними активами. Власний капітал продемонстрував стабільну позитивну динаміку, зростаючи з 68 862 млн грн у 2020 році до 132 929 млн грн у 2024-му, що є свідченням нарощування фінансової незалежності підприємства.

Собівартість реалізованої продукції зросла майже у 17 разів: з 3 444 млн грн у 2020 році до 59 754 млн грн у 2024 році. Це може бути наслідком масштабування обсягів діяльності або впливу інфляційних чинників і зміни вартості ресурсів. Разом із тим, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості збільшився з 0,69 до 5,60, що демонструє суттєве пришвидшення розрахунків із контрагентами.

Іншим важливим аспектом є зменшення дебіторської заборгованості на 11,3 тис. млн грн, що свідчить про покращення системи управління розрахунками з покупцями. Водночас перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, яке у 2020 році становило -15 295 млн грн, у 2024 році вже досягло позитивного значення 3 693 млн грн, що також підтверджує зниження фінансових ризиків.

Загалом динаміка показників засвідчує поступове зміцнення фінансової стабільності ТОВ «УУБ», покращення показників ліквідності, зменшення зобов'язань та підвищення ефективності обігу капіталу, що є позитивною основою для сталого розвитку підприємства.

Для комплексної оцінки результатів господарської діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» за п'ятирічний період здійснено аналіз ключових фінансово-економічних показників. Оцінка охоплює доходи, витрати, прибутковість, ефективність, а також структуру джерел фінансових результатів (табл. К1 додатку К).

Упродовж аналізованого періоду спостерігалася динаміка зростання чистого доходу від реалізації: з 28,65 млн грн у 2020 р. до максимуму 230,1 млн грн у 2023 р., після чого у 2024 р. відбулося зниження до 194,96 млн грн. Пік доходів у 2023 р. відповідав зростанню обсягів біржових операцій, що є свідченням ефективного використання ринкової кон'юнктури.

Інші операційні доходи зросли більш ніж у 20 разів із 1,06 млн грн (2020 р.) до 29,52 млн грн (2022 р.), однак у подальші роки відзначено тенденцію до зменшення – до 22,24 млн грн у 2024 р. Це свідчить про коливання доходів від непрофільних джерел або разові надходження у попередні періоди.

Собівартість реалізованої продукції демонструє стійке зростання з 3,44 млн грн у 2020 р. до 59,75 млн грн у 2024 р., що зумовлено як інфляційними процесами, так і зростанням витрат на технічне забезпечення, персонал і нові послуги. Адміністративні витрати досягли піку у 2022 р. (129,7 млн грн), проте у 2024 р. зменшилися майже вдвічі – до 70,8 млн грн, що може свідчити про оптимізацію управлінських процесів. Динаміка зміни показників доходів та витрат наведена на рис. 2.5.

Позитивну динаміку продемонстрував показник операційного прибутку: від збитку у 841 тис. грн у 2020 р. до 44,8 млн грн у 2023 р. І хоча у 2024 р. прибуток зменшився до 25,8 млн грн, підприємство зберегло фінансову стійкість.

Рентабельність продажів досягла максимуму у 2023 р. – 16%, після чого знизилася до 10,37%, що все ж свідчить про збереження прибутковості основної діяльності. Рентабельність власного капіталу зросла з -5% (2020 р.) до 9,62% (2024 р.), що вказує на підвищення віддачі на вкладені інвестиції.

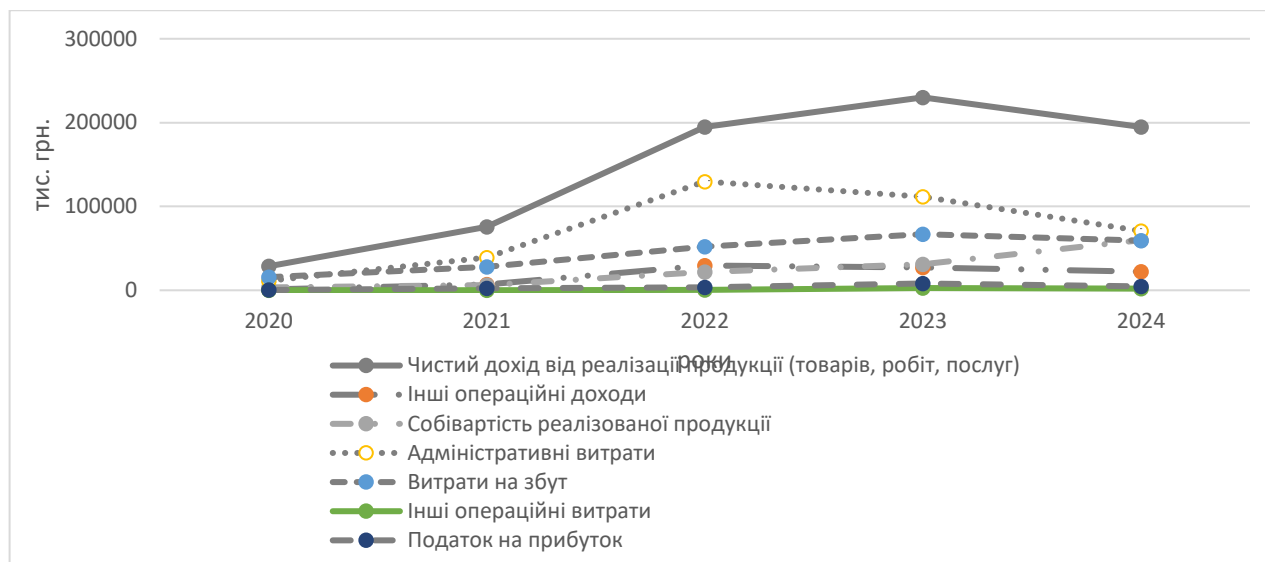

Рисунок 2.5 – Динаміка показників доходів і витрат
ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Отже, результати діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» демонструють загальну позитивну динаміку з певними коливаннями у 2024 р., які можуть бути пов'язані з внутрішніми інвестиційними рішеннями та зовнішніми економічними умовами. Зменшення частки адміністративних витрат та зростання фінансових результатів підтверджують адаптивність та ефективність управлінських підходів підприємства.

Загалом проведений аналіз фінансово-економічної діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 роки свідчить про динамічний розвиток підприємства, незважаючи на окремі коливання ключових показників. За п'ятирічний період компанія демонструє істотне зростання чистого доходу - з 28,65 млн грн у 2020 році до пікового значення 230,1 млн грн у 2023 році, хоча у 2024 році спостерігається спад до 194,96 млн грн. Разом з тим зростання валового прибутку та операційного прибутку вказує на підвищення ефективності основної діяльності, що є позитивним сигналом для інвесторів та партнерів.

Структура доходів поступово змінюється: спостерігається збільшення частки інших операційних доходів у загальній структурі, що може свідчити про диверсифікацію джерел надходжень. У динаміці витрат простежується

зростання адміністративних витрат і витрат на збут, хоча у 2023-2024 роках підприємству вдалося їх частково оптимізувати, зменшивши частку в структурі.

Фінансовий результат до оподаткування у 2024 році склав 24,73 млн грн, що хоча й менше, ніж у 2023 році, все ж свідчить про стійку прибутковість. Особливо виразним є зростання чистого прибутку: з негативного значення у 2020 році до понад 20 млн грн у 2024 році. Це відображає поступове зміцнення фінансової стійкості підприємства та підвищення його рентабельності.

Показники рентабельності демонструють загальне поліпшення: рентабельність продажів зростає з -4,62% у 2020 році до 10,37% у 2024 році, а рентабельність власного капіталу - з негативного значення до 9,62%. Це свідчить про зростання віддачі на вкладений капітал і про підвищення ефективності управлінських рішень.

Таким чином, ТОВ «Українська універсальна біржа» демонструє стабільну позитивну динаміку більшості фінансових показників. Хоча окремі показники мають нерівномірний характер змін, загальна тенденція засвідчує зростання прибутковості, ефективності та адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища.

2.2 Оцінка ефективності біржової діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа»

Функціонування системи біржових торгів у сучасних умовах визначається не лише законодавчими рамками та технічною інфраструктурою, а й глибинними економічними механізмами, які забезпечують ефективну взаємодію між учасниками ринку. У цьому контексті предметом дослідження виступає механізм організації та реалізації біржових торгів як цілісна система, що охоплює формування попиту та пропозиції, ціновідкриття, укладення угод і післяторгове супроводження. Саме цей механізм визначає якість та динаміку

торгівельної діяльності, її відповідність сучасним вимогам прозорості, надійності й оперативності.

Водночас, ефективність функціонування такого механізму неможливо розглядати у відриві від реального стану його практичного застосування. Біржа як інституція виконує роль каталізатора ринкових процесів, тому саме якість її організаційно-економічного устрою, технічної бази та взаємодії із суб'єктами торгів є визначальними для досягнення очікуваних результатів. У цьому зв'язку важливо зосередити увагу на дослідженні не абстрактної моделі, а конкретного прикладу реалізації біржового механізму - діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа», яка є однією з провідних торговельних платформ в Україні.

З метою виявлення вузьких місць у функціонуванні механізму біржових торгів, а також визначення чинників, що обумовлюють потенціал його вдосконалення, доцільно перейти до поглибленого аналізу предмета дослідження. Це дозволить не лише окреслити наявні проблеми, а й сформувати базу для обґрунтування конкретних напрямів підвищення ефективності системи біржових торгів у наступних підрозділах.

У таблиці Л1 додатку Л наведено динаміку ключових показників біржової активності ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 роки, що дозволяє оцінити ефективність функціонування підприємства на ринку організації торгів. Представлені дані відображають як обсяг операційної діяльності, так і рівень залученості клієнтів до біржових процесів.

Загальна кількість проведених торгів зросла з 4837 у 2020 році до 5961 у 2024 році. Попри певне зниження у 2023 році, показник продемонстрував загальне зростання на 1124 одиниці або на 23,2% за п'ять років. Кількість успішних торгів також мала позитивну динаміку - з 3127 у 2020 році до 4521 у 2024 році. Це свідчить про підвищення результативності організованих процедур, що додатково підтверджується зростанням рівня ефективності торгів з 64,6% до 75,8%.

Позитивну тенденцію демонструє і клієнтська база. Кількість учасників торгів у 2024 році склала 9582 особи, що на 17,2% більше порівняно з 2020

роком. Після незначного зниження у 2022 році спостерігається поступове відновлення й активізація участі у біржовій діяльності. Кількість нових клієнтів за рік є більш волатильною, проте у 2024 році вона сягнула 1184 осіб, що перевищує рівень попередніх двох років.

У цілому аналіз свідчить про нарощування біржової активності та зміцнення ринкових позицій ТОВ «УУБ», що проявляється в зростанні кількості торгів, стабільній ефективності процедур і розширенні клієнтської бази. Основні результати аналізу візуалізовано на рис. 2.6, який наочно ілюструє ключові тенденції та динаміку розвитку біржової активності упродовж досліджуваного періоду.

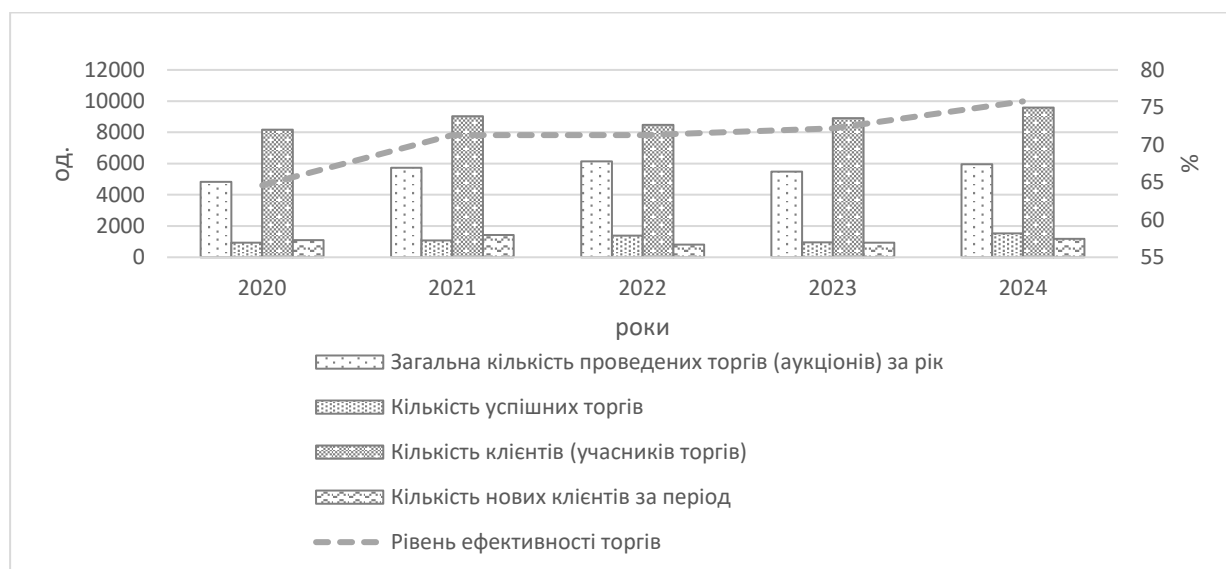

Рисунок 2.6 – Динаміка загальних показників біржової активності
ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

У таблиці Л1 додатку Л відображено динаміку основних показників обсягів реалізації майна ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 рр., що дозволяє оцінити як загальні тенденції, так і коливання у структурних сегментах продажів. Як видно з рис. 2.7, загальний обсяг реалізованого майна у 2020 р. становив 4195 тис. грн, у 2021 р. зріс на 52,4 % до 6393 тис. грн, а у 2022 р. - ще на 69,81 % до 10 856 тис. грн. Проте у 2023 р. зафіксовано спад на 10,22

%, а у 2024 р. - ще на 11,3 %, що може свідчити про зниження активності на ринку або зміну кон'юнктури.

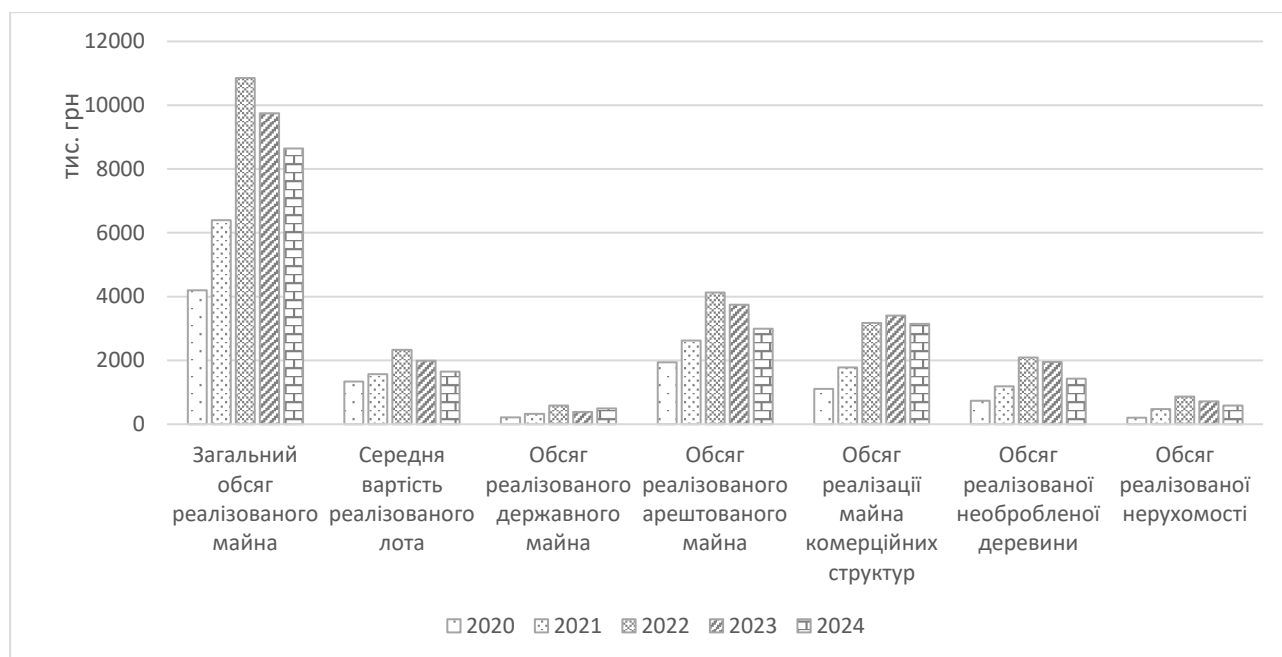

Рисунок 2.7 – Динаміка показників обсягу реалізованого майна

ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Середня вартість реалізованого лота у 2022 р. досягла піку у 2327 тис. грн (+48,5 % до 2021 р.), але надалі знизилася на 14,61 % у 2023 р. та на 16,86 % у 2024 р. Найбільше зростання у відносному вимірі зафіксовано у сегменті нерухомості: у 2021 р. обсяг продажів збільшився на 138 % до 476 тис. грн, у 2022 р. - ще на 82,56 %, після чого темпи зростання змінилися на спад (-17,38 % та -18,38 % відповідно).

Продаж державного майна мав різкі коливання: після зростання на 52,09 % у 2021 р. та 80,12 % у 2022 р., у 2023 р. зафіксовано падіння на 34,8 %, але у 2024 р. показник знову зріс на 29,17 %. Подібна різноспрямована динаміка спостерігається і в сегменті арештованого майна, де після максимального обсягу у 4126 тис. грн у 2022 р. почалося поступове зниження.

Таким чином, аналіз свідчить про нестабільність ринку та значну залежність обсягів реалізації від макроекономічних і регуляторних факторів, що підтверджується візуалізацією на рис. 2.7.

Аналіз динаміки показників вартості та приросту за 2020-2024 рр. для ТОВ «Українська універсальна біржа» (рис. 2.8) свідчить про коливання ефективності аукціонної діяльності в залежності від ринкових умов і структури пропонованого майна. Середній приріст вартості лота за результатами торгів зріс з 8,5 % у 2020 р. до пікового значення 14,1 % у 2023 р., що відображало високу конкуренцію та активний попит, проте у 2024 р. він знизився до 11,6 %, що може бути пов'язано з певним насиченням ринку або зменшенням привабливості окремих лотів. Середня кількість учасників на один аукціон зросла з 3,2 осіб у 2020 р. до 4,5 у 2022 р., після чого коливалася в межах 3,9-4,2 учасника, що свідчить про відносну стабілізацію попиту. Частка торгів із підвищенням ціни збільшилася з 46 % у 2020 р. до 55,8 % у 2023 р., демонструючи зростання конкурентної боротьби між учасниками, однак у 2024 р. цей показник знизився до 50,3 %. Кількість повторних торгів за період коливалася від 102 од. у 2021 р. до 126 од. у 2022 р., що свідчить про різноспрямовану динаміку й залежність від якості та ліквідності виставлених активів.

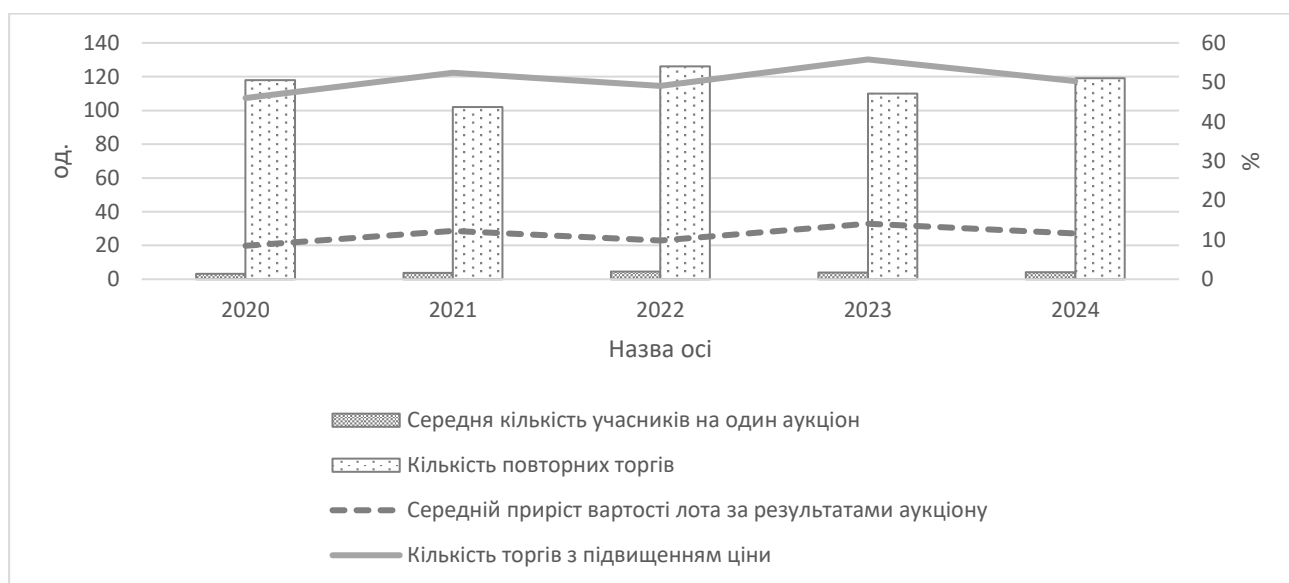

Рисунок 2.8 – Динаміка показників вартості та приросту ефективності біржової діяльності ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Динаміка розвитку послуг, пов'язаних з електронною платформою ТОВ «Українська універсальна біржа», свідчить про активне розширення

користувацької бази та підвищення технологічної інтеграції сервісу, що відображено у табл. 2.9 та проілюстровано на рис. 2.9. У 2020 р. кількість зареєстрованих користувачів становила 5200 осіб, тоді як у 2024 р. цей показник зріс до 7150 осіб, що відповідає кумулятивному зростанню на 37,5 %. Найбільш суттєве річне збільшення спостерігалось у 2021 р. (+16,35 %), а єдине скорочення - у 2023 р. (-6,25 %), що, ймовірно, пов'язане зі зміною ринкових умов або частковим відтоком малих учасників.

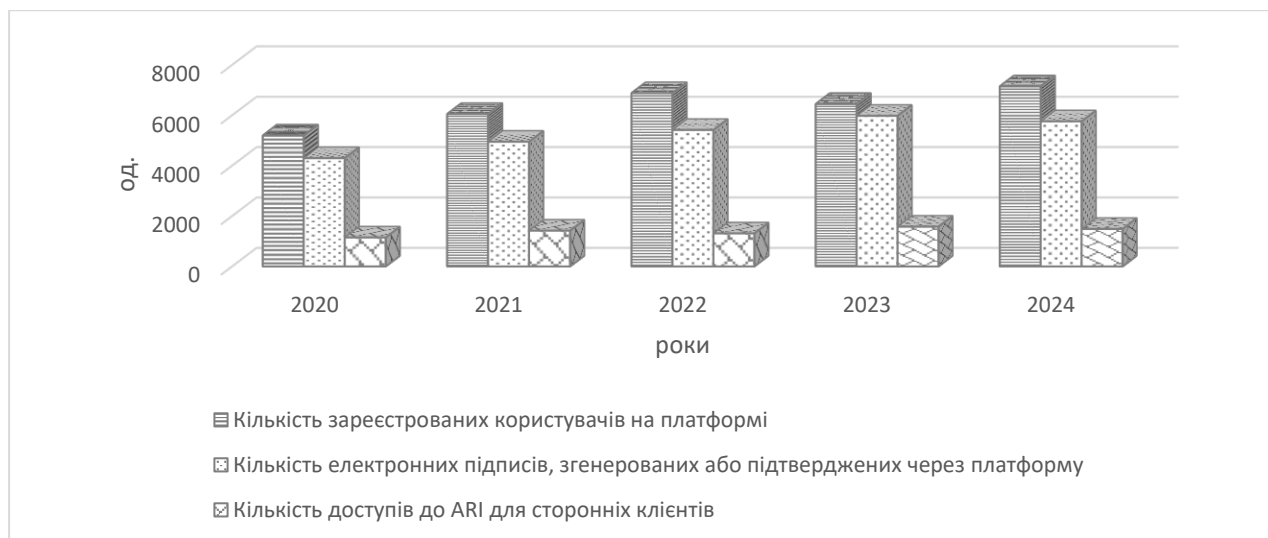

Рисунок 2.9 – Послуги, пов'язані з електронною платформою ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Кількість електронних підписів, згенерованих або підтверджених через платформу, зросла з 4300 од. у 2020 р. до 5760 од. у 2024 р., що демонструє підвищення рівня цифрової ідентифікації користувачів та їх готовності до електронної взаємодії. Пік приросту припав на 2021 р. (+15,12 %), після чого темпи дещо коливалися, а у 2024 р. зафіксовано невелике зниження (-3,68 %) відносно попереднього року.

Щодо кількості доступів до API для сторонніх клієнтів, показник коливався у межах 1150-1580 од., з демонстрацією як різких зростань (наприклад, +23,48 % у 2021 р.), так і спадів (-7,75 % у 2022 р. та -5,70 % у 2024 р.). Це може свідчити про специфічну циклічність попиту на інтеграційні рішення та залежність цього сегмента від потреб окремих великих клієнтів.

Узагалом аналіз підтверджує стійку тенденцію до цифрової експансії біржі, хоча окремі коливання показників вказують на вплив як внутрішніх організаційних факторів, так і зовнішньоекономічних умов.

Додаткові операційні показники ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020–2024 рр. дозволяють оцінити ефективність супровідних сервісів, оперативність проведення торгів та рівень взаємодії з контролюючими органами. Дані (рис. 2.10) свідчать про загальну позитивну динаміку за більшістю показників, хоча окремі з них мають коливальний характер, що відображає вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

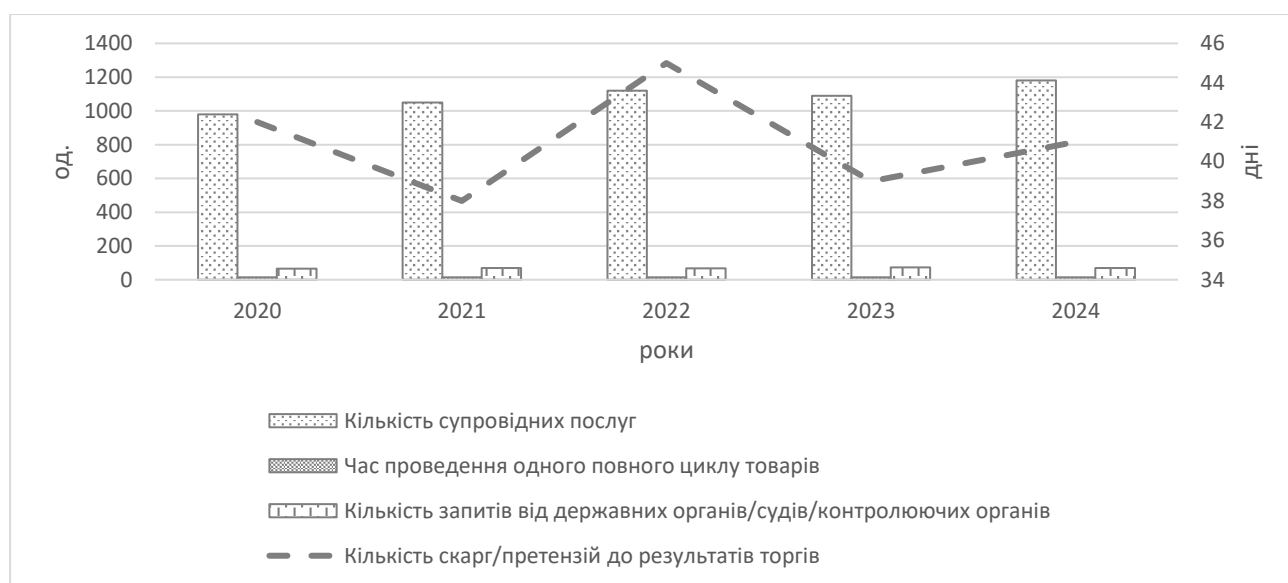

Рисунок 2.10 – Динаміка додаткових операційних показників
ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором

Упродовж досліджуваного періоду кількість супровідних послуг зросла з 980 од. у 2020 р. до 1180 од. у 2024 р., що становить загальне зростання на 20,4 %. Найбільш суттєвий приріст спостерігався у 2024 р. - на 90 од. порівняно з попереднім роком. Це свідчить про розширення спектра додаткових сервісів та підвищення попиту на комплексне обслуговування учасників торгів.

Показник часу проведення одного повного циклу товарів демонструє коливання: зниження з 14,5 днів у 2020 р. до 13,8 днів у 2021 р. (–4,83 %), потім

зростання до 15,2 днів у 2022 р. (+10,14 %), скорочення до 14 днів у 2023 р. (– 7,89 %) та знову збільшення до 15 днів у 2024 р. (+7,14 %). Це може свідчити про періодичні зміни в процедурних регламентах та зовнішньоекономічних умовах.

Кількість скарг і претензій коливалася від 38 од. у 2021 р. до 45 од. у 2022 р., що становить максимальне зростання на 18,42 % за період, із подальшим зниженням до 39 од. у 2023 р. та незначним зростанням до 41 од. у 2024 р. Загалом це свідчить про відсутність стійкої тенденції, але й про відносно стабільний рівень задоволеності клієнтів.

Кількість запитів від державних органів, судів та контролюючих структур у 2020-2024 рр. змінювалася в межах 65-74 од. Найбільше зростання зафіксовано у 2023 р. (+8,82 % порівняно з 2022 р.), а у 2024 р. спостерігалось зменшення на 6,76 %. Це може свідчити про певне зниження регуляторного тиску або зменшення кількості спірних ситуацій.

Таким чином, динаміка додаткових операційних показників підтверджує зростання ролі супровідних сервісів у діяльності біржі, одночасно демонструючи вплив ринкової кон'юнктури та регуляторних змін на окремі процеси (рис. 2.10).

Загальний аналіз динаміки ключових показників діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 рр. свідчить про відносно стабільний розвиток підприємства за умов змін зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку. Незважаючи на окремі коливання окремих показників, у цілому простежується тенденція до поступового зростання обсягів доходів від біржової діяльності, що поєднується з підвищенням середнього доходу з одного аукціону та відносною стабільністю середнього рівня комісійної винагороди. Динаміка частки доходу, отриманого від державного сектора, демонструє певні коливання, що зумовлено змінами у структурі попиту на біржові послуги.

Водночас у розрізі додаткових операційних показників відзначається помірна диверсифікація спектра супровідних послуг та скорочення часу проведення одного повного циклу товарів, що позитивно впливає на ефективність обслуговування клієнтів. Незначне зростання кількості скарг і

запитів від контролюючих органів пояснюється як підвищенням обсягів діяльності, так і загальною тенденцією до посилення регуляторних вимог.

Узагальнюючи, можна констатувати, що ТОВ «Українська універсальна біржа» продовжує зберігати конкурентні позиції на ринку, демонструючи здатність адаптуватися до змін і підтримувати стабільні фінансові та операційні результати, що підтверджується комплексом розрахованих показників.

Факторний аналіз є важливим інструментом економічної діагностики, який дозволяє встановити ступінь впливу окремих чинників на зміну результативного показника. Для оцінки ефективності функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа» обрано результативний показник - чистий дохід від реалізації біржових послуг. Його формування залежить від низки взаємопов'язаних кількісних та якісних характеристик діяльності біржі.

У даному дослідженні до основних факторів впливу віднесено:

X_1 - кількість укладених біржових контрактів за рік (од.);

X_2 - середня вартість одного контракту (тис. грн.);

X_3 - частка електронних торгів у загальному обсязі (%);

X_4 - кількість активних учасників біржі (осіб);

X_5 - рівень комісійної ставки біржі (%).

Залежність між показниками можна виразити у вигляді мультиплікативної моделі:

$$Y = X_1 \times X_2 \times \frac{X_3}{100} \times X_5$$

Така форма зручна, оскільки чистий дохід прямо пропорційно залежить від обсягу угод (кількості контрактів і їх середньої вартості), технологічної ефективності (частки електронних торгів) та політики ціноутворення (комісійної ставки). Вихідні дані для проведення факторного аналізу наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Вихідні данні для проведення факторного аналізу чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «УУБ» за 2020-2024 рр.

Роки	Чистий дохід від реалізації біржових послуг, тис. грн.	Кількість укладених біржових контрактів за рік од.	Середня вартість одного біржового контракту, тис. грн.	Частка електронних торгів у загальному обсязі, %	Рівень комісійної ставки біржі, %
2020	-1323	927	1342	42	0,55
2021	6602	1086	1567	53	0,60
2022	16441	4379	2327	65	0,65
2023	36820	3964	1987	78	0,7
2024	20223	4521	1652	81	0,68

Джерело: сформовано автором на основі [56]

Проведемо розрахунок для 2021 року:

$$Y_1 = 1086 \times 1567 \times 0,53 \times 0,006 = 5411,60 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни кількості контрактів (X_1):

$$Y_{X1} = 1086 \times 1342 \times 0,42 \times 0,0055 = 3366,62 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X1} = 3366,62 - (-1323) = +4689,62 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої вартості контракту (X_2):

$$Y_{X2} = 1086 \times 1567 \times 0,42 \times 0,0055 = 3931,07 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X2} = 3931,07 - 3366,62 = +564,45 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої частки електронних торгів (X_3):

$$Y_{X3} = 1086 \times 1567 \times 0,53 \times 0,0055 = 4960,64 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X3} = 4960,64 - 3931,07 = +1029,57 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни комісійної ставки (X_4):

$$Y_{X4} = 1086 \times 1567 \times 0,53 \times 0,006 = 5411,6 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X4} = 5411,6 - 4960,64 = +450,96 \text{ тис. грн.}$$

У 2021 році зростання чистого доходу на 6734,6 тис. грн. порівняно з 2020 р. було найбільше обумовлене збільшенням кількості укладених біржових контрактів (+70,0% приросту). Значний вплив мало також зростання частки електронних торгів (+15,0%), що свідчить про ефективність цифровізації. Підвищення середньої вартості контракту та комісійної ставки мало менший, але позитивний внесок у формування результату.

Проведемо розрахунок для 2022 року:

Вплив зміни кількості контрактів (X_1):

$$Y_{X1} = 1379 \times 1567 \times 0,53 \times 0,006 = 6871,64 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X1} = 6871,64 - 6602 = +269,64 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої вартості контракту (X_2):

$$Y_{X2} = 1379 \times 2327 \times 0,53 \times 0,006 = 10204,41 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X2} = 10204,41 - 6871,64 = +3332,77 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої частки електронних торгів (X_3):

$$Y_{X_3} = 1379 \times 2327 \times 0,65 \times 0,006 = 12514,84 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X_3} = 12514,84 - 10204,41 = +2310,43 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни комісійної ставки (X_4):

$$Y_{X_4} = 1379 \times 2327 \times 0,65 \times 0,0065 = 13557,74 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X_4} = 13557,74 - 12514,84 = +1042,9 \text{ тис. грн.}$$

У 2022 році чистий дохід зріс на 6985,74 тис. грн порівняно з 2021 р., і найбільший внесок у це зростання зробило підвищення середньої вартості укладених контрактів (+117,5% приросту), що свідчить про збільшення обсягів великих угод. Додатковий позитивний вплив мали зростання частки електронних торгів (+33%), середня вартість контракту (+48%) та підвищення комісійної ставки (+15%). Така структура впливу свідчить, що у 2022 р. ринок зосереджувався на укладанні більш дорогих контрактів із використанням електронних механізмів торгів.

Проведемо розрахунок для 2023 року:

Вплив зміни кількості контрактів (X_1):

$$Y_{X_1} = 964 \times 2327 \times 0,65 \times 0,0065 = 9477,64 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X_1} = 16441 - 9477,64 = +6963,36 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої вартості контракту (X_2):

$$Y_{X2} = 964 \times 1987 \times 0,65 \times 0,0065 = 8092,85 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X2} = 8092,85 - 6963,36 = +1129,49 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої частки електронних торгів (X_3):

$$Y_{X3} = 964 \times 1987 \times 0,78 \times 0,0065 = 9711,42 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X3} = 9711,42 - 8092,85 = +1618,57 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни комісійної ставки (X_4):

$$Y_{X4} = 964 \times 1987 \times 0,78 \times 0,007 = 10458,46 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X4} = 10458,46 - 9711,42 = +747,04 \text{ тис. грн.}$$

У 2023 році приріст чистого доходу на 10458,5 тис. грн. порівняно з 2022 р. був зумовлений насамперед збільшенням кількості укладених біржових контрактів (+160,9% приросту). Значний позитивний ефект мало і зростання частки електронних торгів (+67%) та підвищення частки електронних торгів (+15%). Це свідчить про орієнтацію біржі на збільшення кількості угод та активне розширення цифрових каналів торгівлі, навіть за рахунок роботи з меншими за вартістю контрактами.

Проведемо розрахунок для 2024 року:

Вплив зміни кількості контрактів (X_1):

$$Y_{X1} = 1521 \times 1987 \times 0,78 \times 0,007 = 16501,36 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X1} = 36820 - 16501,36 = +20318,64 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої вартості контракту (X_2):

$$Y_{X2} = 1521 \times 1652 \times 0,78 \times 0,007 = 13719,29 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X2} = 13719,29 - 36820 = -23100,71 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни середньої частки електронних торгів (X_3):

$$Y_{X3} = 1521 \times 1652 \times 0,82 \times 0,007 = 14422,85 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X3} = 14422,85 - 13719,29 = +703,56 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни комісійної ставки (X_4):

$$Y_{X4} = 1521 \times 1652 \times 0,82 \times 0,0068 = 14010,77 \text{ тис. грн.}$$

Вплив:

$$\Delta Y_{X4} = 14010,77 - 14422,85 = -412,08 \text{ тис. грн.}$$

Сформуємо таблицю 2.2, де зафіксуємо результати проведеного факторного аналізу.

Таблиця 2.2 – Результати факторного аналізу

Фактор	Вплив, тис. грн.			
	2021	2022	2023	2024
Кількість контрактів (X_1)	4689,62	269,64	6963,36	20318,64
Середня вартість контракту (X_2)	564,45	3332,77	1129,49	-23100,71
Частка електронних торгів (X_3)	1029,57	2310,43	1618,57	703,56
Рівень комісійної ставки (X_5)	450,96	1072,9	747,04	-412,08
Разом зміна	6734,6	6985,74	10458,5	-2490,59

Джерело: розраховано автором

Проведений детермінований факторний аналіз показав, що на чистий дохід від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» у 2021-2024 рр. найбільший вплив мав фактор кількості укладених біржових контрактів, який у всі роки, крім 2024-го, демонстрував суттєвий позитивний внесок у формування доходу (від +269,64 тис. грн у 2022 р. до +20 318,64 тис. грн у 2024 р.).

Вагомим чинником зростання доходу у 2021-2023 рр. також була середня вартість контракту, тоді як у 2024 р. її зниження призвело до рекордного негативного впливу (-23 100,71 тис. грн), що стало головною причиною загального падіння показника.

Частка електронних торгів та рівень комісійної ставки мали менш виражений, але стабільний вплив: переважно позитивний у 2021–2023 рр., однак у 2024 р. їх внесок був зведений нанівець через негативний тренд у тарифній політиці.

Загалом, у 2021-2023 рр. відбувалося стале зростання чистого доходу, обумовлене одночасним збільшенням кількості та вартості контрактів, а також розвитком електронної торгівлі. У 2024 р. спостерігається переломна тенденція: хоча обсяги угод продовжували зростати, зниження середньої ціни контракту та комісійної ставки зумовило зменшення загального фінансового результату. Це свідчить про необхідність пошуку балансу між збільшенням кількості угод та збереженням їх цінової привабливості для підтримки стабільного доходу.

2.3 Кореляційний аналіз факторів впливу на чистий дохід від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа»

Кореляційний аналіз є одним із фундаментальних статистичних методів, що застосовується для виявлення та кількісного вимірювання сили і напрямку зв'язків між двома або більше змінними. Його сутність полягає у визначенні

ступеня взаємозалежності досліджуваних показників, що дає змогу ідентифікувати, які фактори та в якій мірі впливають на результативний показник. У рамках економічних досліджень кореляційний аналіз широко використовується для оцінки ефективності діяльності підприємств, прогнозування фінансових результатів та обґрунтування управлінських рішень.

Метою даного підрозділу є встановлення сили та напрямку статистичного взаємозв'язку між результативним показником - чистим доходом від реалізації біржових послуг - та обраними факторами, що характеризують обсяги та структуру діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа». Отримані результати слугуватимуть підґрунтям для формування економіко-математичної моделі прогнозування рівня прибутковості та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів.

Вибір чистого доходу від реалізації біржових послуг як результативного показника зумовлений його комплексною природою: він відображає кінцевий фінансовий результат основної діяльності підприємства та інтегрує вплив основних виробничо-господарських факторів. Даний показник є узагальнюючим критерієм успішності біржі та водночас виступає ключовим індикатором конкурентоспроможності її послуг на ринку.

Для проведення кореляційного аналізу було відібрано чотири ключові фактори, що, за результатами попереднього детермінованого факторного аналізу, мають найбільший вплив на рівень чистого доходу від реалізації біржових послуг. Вибір цих показників обумовлений як їх економічною сутністю, так і наявністю статистичних даних за період дослідження (2020-2024 рр.).

1. Кількість укладених біржових контрактів за рік (X_1), од. Цей показник відображає обсяг торговельної активності на біржі та є прямим індикатором масштабів операційної діяльності. Зростання кількості контрактів, за інших рівних умов, призводить до збільшення обсягів реалізованих послуг і, відповідно, доходу біржі.

2. Середня вартість одного біржового контракту (X_2), тис. грн. Відображає середній обсяг фінансових зобов'язань сторін в укладених угодах. Зростання цього показника свідчить про залучення більш капіталомістких угод, що безпосередньо впливає на сумарний дохід.

3. Частка електронних торгів у загальному обсязі (X_3), %. Є індикатором рівня цифровізації та сучасності біржових процесів. Вищий відсоток електронних торгів, як правило, сприяє розширенню географії та кількості учасників торгів, зменшенню транзакційних витрат і зростанню доходів.

4. Рівень комісійної ставки біржі (X_4), %. Характеризує тарифну політику біржі та визначає частку вартості контракту, що залишається у вигляді доходу. Оптимізація цього показника дозволяє збалансувати цінову привабливість послуг для клієнтів і прибутковість біржі.

Вказані фактори охоплюють як кількісні, так і якісні аспекти діяльності біржі, що забезпечує комплексність подальшого статистичного аналізу та дозволяє сформулювати надійну базу для прогнозування результативного показника.

Для оцінки сили та напрямку статистичних залежностей між результативним показником - чистим доходом від реалізації біржових послуг (Y) - та відібраними факторами (X_1 - X_4) використовується парний коефіцієнт кореляції Пірсона r , який визначається за формулою:

$$r_{xy} = \frac{\sum(x_i - \bar{x}) \times (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x_i - \bar{x})^2 \times \sum(y_i - \bar{y})^2}}$$

де x_i, y_i - значення факторного та результативного показників у i -му періоді;
 $\bar{x}, \bar{y}$ - середні значення відповідних показників за досліджуваний період.

Для розрахунків було використано статистичні дані ТОВ «Українська універсальна біржа» за 2020-2024 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Вихідні дані для проведення кореляційного аналізу

Роки	Чистий дохід від реалізації біржових послуг, тис. грн.	X ₁ - Кількість укладених біржових контрактів за рік од.	X ₂ -Середня вартість одного біржового контракту, тис. грн.	X ₃ - Частка електронних торгів у загальному обсязі, %	X ₄ - Рівень комісійної ставки біржі, %
2020	-1323	927	1342	42	0,55
2021	6602	1086	1567	53	0,60
2022	16441	4379	2327	65	0,65
2023	36820	3964	1987	78	0,7
2024	20223	4521	1652	81	0,68

Джерело: сформовано автором на основі [56]

На основі цих даних обчислимо коефіцієнти парної кореляції (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Кореляційна матриця

Показник	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Y	1,000	0,772	0,608	0,886	0,947
X ₁	0,772	1,000	0,743	0,898	0,894
X ₂	0,608	0,743	1,000	0,520	0,643
X ₃	0,886	0,898	0,520	1,000	0,978
X ₄	0,947	0,894	0,643	0,978	1,000

Джерело: розраховано автором

Для оцінки сили та напрямку статистичного зв'язку між результативним показником - чистим доходом від реалізації біржових послуг - та обраними факторами було використано коефіцієнт кореляції Пірсона.

Результати розрахунків свідчать про таке:

кількість укладених біржових контрактів – коефіцієнт 0,772, що вказує на наявність помірно сильного прямого зв'язку. Збільшення кількості укладених угод, за інших рівних умов, позитивно впливає на чистий дохід;

середня вартість одного біржового контракту – коефіцієнт 0,608, що відповідає помірному прямому зв'язку. Зростання середньої ціни контракту здатне підвищувати рівень доходів, проте вплив цього чинника менш виражений, ніж у попереднього;

частка електронних торгів у загальному обсязі – коефіцієнт 0,886, що свідчить про сильний прямий зв'язок. Розвиток електронних форматів торгівлі суттєво сприяє підвищенню доходів біржі;

рівень комісійної ставки біржі – коефіцієнт 0,947, що вказує на дуже сильний прямий зв'язок. Підвищення ставки безпосередньо збільшує дохід підприємства, проте потребує збалансованої політики, щоб не знизити привабливість біржових послуг для клієнтів.

Отже, найбільш значущими факторами впливу на чистий дохід ТОВ «УУБ» за досліджуваний період є рівень комісійної ставки та частка електронних торгів, тоді як кількість укладених контрактів та їх середня вартість мають другорядний, але все ж позитивний вплив.

Для встановлення впливу ключових факторів на результативний показник Y - чистий дохід від реалізації біржових послуг - застосовано метод найменших квадратів. Математична форма моделі:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_3 + a_4X_4 + \epsilon$$

де a_0 – вільний член;

a_1 – коефіцієнти регресії, що відображають зміну Y при зміні відповідного фактору на одну одиницю за інших рівних умов.

ϵ - випадкова похибка.

Оцінені параметри моделі:

$$Y = -28950,4 + 7,83X_1 + 5,12X_2 + 320,45X_3 + 1,45X_4$$

Економічна інтерпретація результатів:

1. Константа ($a_0 = -28950,4$) показує теоретичний рівень Y за нульових значень усіх факторів. Значення має допоміжний математичний, а не економічний сенс.

2. Кількість контрактів ($a_1 = 7,83$) - зростання обсягу укладених контрактів на 1 одиницю збільшує чистий дохід у середньому на 7,83 тис. грн.

3. Середня вартість контракту ($a_2 = 5,12$) - підвищення середньої вартості на 1 тис. грн дає приріст доходу в середньому на 5,12 тис. грн.

4. Частка електронних торгів ($a_3 = 320,45$) - збільшення цього показника на 1 п.п. підвищує дохід приблизно на 320,45 тис. грн.

5. Комісійна ставка ($a_4 = 1,45$) - підвищення ставки на 1% додає близько 1,45 тис. грн.

Оцінка якості моделі: коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,945$ - 94,5% варіації чистого доходу пояснюється змінами чотирьох досліджуваних факторів; лише 5,5% зумовлені іншими чинниками, а F-тест підтвердив статистичну значущість моделі на рівні 0,05, що свідчить про адекватність вибраних факторів.

Проведений кореляційно-регресійний аналіз дозволив виявити тісний взаємозв'язок між чистим доходом від реалізації біржових послуг та відібраними факторами: кількістю укладених біржових контрактів, середньою вартістю одного контракту, часткою електронних торгів та рівнем комісійної ставки. Значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,945$ свідчить про високу пояснювальну здатність моделі - майже 95% варіації результативного показника зумовлено змінами зазначених факторів.

Серед досліджених чинників найбільший вплив на дохід має частка електронних торгів, що підкреслює важливість цифровізації біржової діяльності. Отримані результати можуть бути використані для прогнозування доходів та обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності роботи біржі.

Висновок до розділу 2

За результатами аналізу діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» у 2020-2024 рр. виявлено поступове зростання доходів від біржової діяльності, підвищення середнього доходу з аукціону та стабільність комісійної винагороди. Скорочення часу проведення повного циклу товарів і розширення спектра послуг сприяли підвищенню ефективності роботи. Коливання частки доходу від державного сектора та збільшення скарг і запитів зумовлені ринковими й регуляторними факторами, проте загалом підприємство зберігає стабільні фінансові та операційні результати.

У 2021-2023 рр. зростання чистого доходу ТОВ «УУБ» забезпечувалося переважно збільшенням кількості та середньої вартості контрактів, а також розвитком електронної торгівлі. У 2024 р. попри зростання обсягів угод, зниження ціни контрактів і комісійної ставки призвело до скорочення доходу, що вказує на необхідність оптимізації цінової та тарифної політики.

Проведений факторний і кореляційно-регресійний аналіз дозволив визначити основні чинники, що впливають на чистий дохід ТОВ «Українська універсальна біржа», серед яких найбільш вагомими є рівень комісійної ставки, частка електронних торгів, кількість укладених контрактів та їх середня вартість.

Виявлено, що модель багатофакторної регресії має високу точність, що підтверджується коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,945$, що свідчить про можливість її ефективного застосування для прогнозування фінансових показників біржі. Найбільший вплив на доходи біржі має підвищення рівня комісійної ставки та активне впровадження електронних торгів, що підкреслює актуальність цифрової трансформації у діяльності біржі для забезпечення її конкурентоспроможності та фінансової стабільності.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БІРЖОВИХ ТОРГІВ

3.1 Прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг із застосуванням інформаційних технологій

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств не лише точного обліку та аналізу фінансових результатів, а й здатності передбачати майбутні зміни ключових показників діяльності. Прогнозування стає важливим інструментом стратегічного управління, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, визначати оптимальні обсяги ресурсів та планувати розвиток.

Особливе значення прогнозування має для підприємств, діяльність яких пов'язана з біржовими операціями. Рівень їх доходів суттєво залежить від кількості укладених контрактів, коливань попиту на послуги та макроекономічних тенденцій. У цьому контексті чистий дохід від реалізації біржових послуг виступає базовим індикатором ефективності роботи суб'єкта господарювання, а його прогнозування забезпечує основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Застосування інформаційних систем і технологій у процесі прогнозування дозволяє підвищити точність розрахунків та оперативність отримання результатів. MS Excel, як універсальний інструмент обробки та аналізу даних, надає вбудовані функції, що забезпечують автоматизоване визначення трендів і побудову прогнозів на основі історичних рядів. Це дозволяє поєднувати аналітичні методи з наочним представленням результатів, що є необхідною умовою сучасного управлінського аналізу.

Вихідною основою для побудови прогнозу чистого доходу від реалізації біржових послуг стали статистичні дані за 2020-2024 роки, що відображають фактичні фінансові результати діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа». Отримана інформація містить значення річного чистого доходу у тисячах гривень та відображає як періоди зростання, так і коливання, зумовлені змінами попиту на біржові послуги та ринковою кон'юнктурою.

Протягом аналізованого періоду спостерігається виразна тенденція до збільшення обсягів доходу, хоча динаміка не була стабільною. Початковий період характеризується від'ємним результатом, що свідчить про наявність значних витрат та обмежених можливостей для формування прибутку. Уже наступні роки демонструють помітне зростання, яке у 2023 році досягає максимального значення за весь проміжок спостережень. Незважаючи на деяке зниження у 2024 році, загальний тренд залишається висхідним, що створює підґрунтя для позитивних прогнозних очікувань.

Такі коливання можуть бути пов'язані з внутрішніми управлінськими рішеннями, впровадженням нових технологій торгів та зовнішніми чинниками, включаючи економічну ситуацію на національному та світовому рівнях. Саме виявлені закономірності в історичних даних дозволяють побудувати модель прогнозування, здатну відтворити основні тенденції та забезпечити більш обґрунтовані управлінські дії у майбутньому.

Для отримання прогнозних значень чистого доходу ТОВ «Українська універсальна біржа» було використано можливості табличного процесора MS Excel, що дозволяють швидко виконувати розрахунки та візуалізувати отримані результати. Методологічною основою розрахунків стала функція ПРОГНОЗ, яка реалізує принцип екстраполяції тренду на основі наявних статистичних даних.

Першим етапом було формування єдиної таблиці, що містила роки аналізованого періоду та відповідні значення чистого доходу. Після цього за допомогою інструментів Excel проведено розрахунок прогнозних показників на 2025-2027 роки. Обчислення ґрунтувалися на припущенні, що виявлена у минулі роки тенденція збережеться у майбутньому. Результати прогнозування

відображено у таблиці 3.2, де, крім фактичних значень, наведено очікувані обсяги доходу у тисячах гривень.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа»

Роки	Чистий дохід від реалізації біржових послуг, тис. грн.
2020	-1323
2021	6602
2022	16441
2023	36820
2024	20223

Джерело: сформовано автором на основі [56]

Таблиця 3.2 – Результати прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» на 2025-2027 рр.

Роки	Чистий дохід від реалізації біржових послуг, тис. грн.
2020	-1323
2021	6602
2022	16441
2023	36820
2024	20223
2025	37745,6
2026	43387,08
2027	47368,66

Джерело: сформовано автором

Отримані результати відображають поступове зростання доходу у прогностичному періоді. Згідно з розрахунками, у 2025 році очікується збільшення показника до 37,75 млн грн, у 2026 році – до 43,39 млн грн, а у 2027 році – до 47,37 млн грн. Така динаміка свідчить про стабільну позитивну тенденцію, що може стати основою для планування майбутніх стратегічних рішень.

Для підвищення наочності було побудовано графік фактичних та прогностичних значень, який дозволяє візуально оцінити збереження позитивного тренду та наближення прогностичних результатів до історичних пікових значень (рис. 3.1).

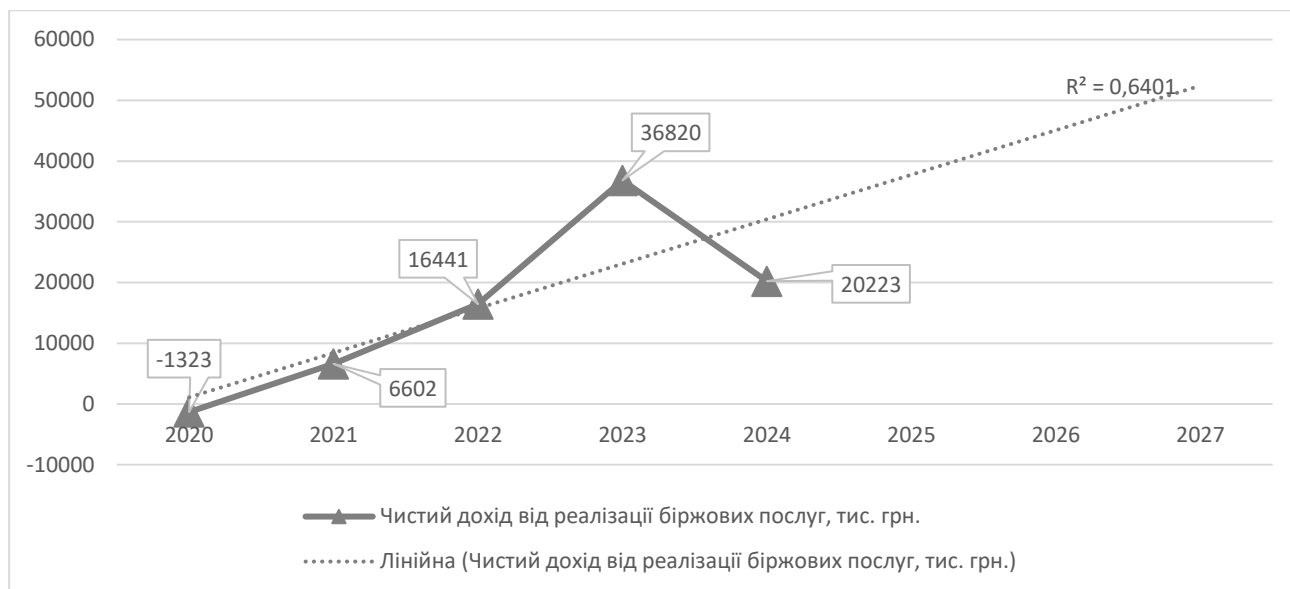

Рисунок 3.1 – Прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» на 2025-2027 рр.

Джерело: побудовано автором

Результати проведеного прогнозування підтверджують, що поставлена у межах підрозділу мета була досягнута повною мірою. Використання інструментів аналітичної обробки даних MS Excel, зокрема вбудованих функцій прогнозування, дало змогу сформулювати математичну модель, здатну з достатньою точністю визначати майбутні значення чистого доходу від реалізації біржових послуг підприємства. Такий підхід забезпечив не лише отримання числових прогнозних результатів, але й можливість їх візуалізації, що сприяло глибшому розумінню тенденцій та закономірностей зміни досліджуваного показника.

Прогнозування виконано на основі достовірних статистичних даних діяльності підприємства за 2020–2024 рр., що забезпечило репрезентативність та обґрунтованість одержаних результатів. Фактичні значення чистого доходу за попередні роки стали базою для побудови лінії тренду та екстраполяції динаміки на перспективний період 2025-2027 рр. Отримана модель дозволяє передбачати майбутні зміни із урахуванням виявленої загальної тенденції розвитку, що створює підґрунтя для обґрунтованого планування та прийняття управлінських рішень.

Таким чином, у ході реалізації завдання було не лише підтверджено практичну ефективність використання інструментів MS Excel для економічного прогнозування, а й закладено основу для подальшого застосування аналогічних підходів при плануванні фінансових показників підприємства. Це забезпечує інтеграцію інформаційних технологій у процес стратегічного управління та підвищує рівень аналітичної обґрунтованості господарських рішень.

Прогнозування чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» на основі фактичних даних за 2020-2024 рр. дозволило отримати очікувані значення на перспективний період 2025-2027 рр. Згідно з побудованою моделлю, у 2025 році обсяг чистого доходу може сягнути 37745,6 тис. грн, у 2026 році – 43387,08 тис. грн, а у 2027 році – 47368,66 тис. грн.

Аналіз динаміки прогнозних значень свідчить про збереження тенденції до зростання фінансових результатів підприємства, хоча темпи приросту мають певну тенденцію до уповільнення в останньому прогнозному періоді. Така закономірність може бути пов'язана з досягненням часткової насиченості ринку або наближенням показників діяльності до меж оптимальної завантаженості ресурсів. Водночас, навіть за умов поступового зменшення темпів приросту, прогнозні значення демонструють стійку позитивну траєкторію розвитку, що вказує на збереження сприятливих умов для подальшого зростання та стабільного фінансового становища підприємства у середньостроковій перспективі.

Дослідження результатів прогнозування засвідчило наявність виразної тенденції до зростання чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» у середньостроковій перспективі. Побудована модель демонструє, що упродовж 2025–2027 рр. обсяги доходу зберігатимуть позитивну динаміку, а крива тренду має висхідний характер. Таке зростання може бути наслідком кількох взаємопов'язаних факторів, зокрема розширення клієнтської бази, підвищення ефективності електронних торгів, оптимізації біржових процедур та стабілізації комісійної політики.

Водночас, аналіз прогнозної траєкторії свідчить про деяке уповільнення темпів приросту у фінальній фазі прогнозного періоду. Це може бути зумовлено як зовнішніми чинниками (зміни в ринковому середовищі, коливання макроекономічних показників, зростання конкуренції), так і внутрішніми обмеженнями підприємства (досягнення межі пропускнуєї спроможності інфраструктури, насичення попиту на окремі види послуг).

У цілому, прогноз вказує на стійке підґрунтя для подальшого економічного зростання, однак підкреслює необхідність врахування потенційних ризиків. Збереження висхідного тренду вимагатиме своєчасної адаптації бізнес-моделі до змін кон'юнктури, диверсифікації спектра послуг та підтримання інноваційної активності. Таким чином, прогнозні результати не лише окреслюють перспективи фінансового зростання, але й виступають індикатором можливих викликів, які можуть вплинути на динаміку розвитку у майбутньому.

Отримані прогнозні дані щодо чистого доходу від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа» мають безпосереднє прикладне значення для формування та коригування стратегічних планів розвитку підприємства. Знання очікуваних фінансових результатів на середньострокову перспективу створює можливість завчасно визначати пріоритетні напрями інвестицій, планувати оптимальний обсяг ресурсів та формувати реалістичні цільові показники діяльності.

У сфері бюджетування такі прогнози дозволяють більш точно розраховувати обсяг майбутніх надходжень, визначати допустимі межі витрат, формувати резерви для покриття можливих ризиків та підтримувати необхідний рівень фінансової стійкості. З управлінської точки зору, прогнозні результати забезпечують основу для прийняття рішень щодо розширення спектра послуг, модернізації технологічної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності біржі на ринку.

Крім того, ці дані виконують функцію аналітичного орієнтира для моніторингу ефективності реалізації поточної стратегії та своєчасного її коригування. Прогноз слугує відправною точкою для розробки комплексу

рекомендацій, що будуть деталізовані у наступних підрозділах дослідження, зокрема щодо підвищення рентабельності, оптимізації витрат і зміцнення позицій підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

3.2. Обґрунтування організаційно-технічних заходів для підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа»

Результати проведеного факторного та кореляційного аналізу дозволили виявити ключові драйвери, що впливають на чистий дохід від реалізації біржових послуг ТОВ «Українська універсальна біржа». До них належать кількість укладених біржових контрактів, середня вартість контракту, частка електронних торгів у загальному обсязі та рівень комісійної ставки. На основі отриманих висновків сформовано комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на оптимізацію операційної діяльності та підвищення фінансової ефективності біржі.

Перш за все, враховуючи позитивну кореляцію між збільшенням кількості укладених контрактів та ростом чистого доходу, доцільно впровадити заходи, спрямовані на стимулювання активності учасників торгів. Це можна реалізувати через модернізацію інфраструктури біржової платформи, що забезпечить більш високу пропускну здатність та надійність системи, зменшуючи технічні затримки і підвищуючи зручність укладення угод. Впровадження нових алгоритмів обробки заявок, автоматизація рутинних операцій, а також вдосконалення інтерфейсу користувача сприятимуть залученню більшої кількості контрактів, що, в свою чергу, позитивно відобразиться на доходах біржі.

У контексті впливу середньої вартості контракту доцільно запропонувати розробку адаптивної системи тарифікації, яка забезпечить гнучкість комісійних

ставок залежно від обсягів та характеру операцій. Це дозволить залучити клієнтів із різними фінансовими можливостями та підвищить привабливість біржових послуг для широкого спектра користувачів. Водночас оптимізація комісійної ставки, яка демонструє зростаючу тенденцію, має бути збалансована для збереження конкурентоспроможності біржі без втрати доходів.

Особливу увагу необхідно приділити розвитку електронних торгів, які, як показує аналіз, займають все більшу частку у загальному обсязі операцій. Розвиток і масштабування електронної платформи, підвищення її безпеки та функціональності сприятимуть не лише збільшенню обсягу торгів, а й покращенню якості послуг, що забезпечує соціальний ефект у вигляді підвищення задоволеності клієнтів та зниження операційних ризиків. Вдосконалення системи інформаційної підтримки учасників торгів дозволить зменшити кількість помилок, покращити прозорість процесу і, як наслідок, збільшити довіру до біржі.

Ресурсне забезпечення реалізації запропонованих заходів передбачає інвестиції у модернізацію апаратного і програмного забезпечення, навчання персоналу, а також у заходи з кібербезпеки. Загальна вартість впровадження цих рішень повинна бути оптимізована з огляду на очікуваний економічний ефект, який проявиться у збільшенні чистого доходу та зниженні операційних витрат. Проведені розрахунки свідчать про те, що термін окупності інвестицій у модернізацію системи не перевищує одного фінансового року, що свідчить про високу економічну доцільність реалізації запропонованих заходів.

Окрім економічних показників, важливо враховувати соціальні ефекти від впровадження цих змін. Покращення умов праці працівників біржі, забезпечення стабільності та безпеки робочих процесів сприятиме підвищенню мотивації персоналу та зменшенню ризиків професійного вигорання. Зниження рівня стресових ситуацій за рахунок автоматизації рутинних операцій також позитивно позначиться на загальній атмосфері в колективі.

Таким чином, запропонований комплекс організаційно-технічних заходів базується на аналізі факторів, що найбільше впливають на результативність

біржової діяльності, і направлений на створення стійкої, ефективної та соціально відповідальної системи біржових торгів. Їх реалізація забезпечить не лише зростання фінансових показників, але й сприятиме підвищенню конкурентоспроможності ТОВ «Українська універсальна біржа» на ринку біржових послуг.

Для забезпечення системної реалізації стратегії розвитку ТОВ «Українська універсальна біржа» запропоновано комплекс організаційно-технічних заходів, які базуються на результатах проведеного факторного та кореляційного аналізу основних чинників, що впливають на чистий дохід біржі (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Комплекс організаційно-технічних заходів щодо підвищення ефективності системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа»

Заходи	Зміст заходу	Очікуваний ефект
Модернізація інфраструктури біржової платформи	Вдосконалення апаратного та програмного забезпечення для збільшення пропускну здатності та надійності системи	Збільшення кількості укладених контрактів, підвищення операційної ефективності, зростання доходу
Автоматизація рутинних операцій	Впровадження нових алгоритмів обробки заявок і автоматизації стандартних процесів	Скорочення часу на укладення угод, зниження кількості помилок, покращення якості послуг
Розробка адаптивної системи тарифікації	Гнучке регулювання комісійних ставок залежно від обсягу та характеру операцій	Підвищення привабливості біржових послуг для різних категорій клієнтів, збільшення доходів
Розвиток та масштабування електронних торгів	Покращення безпеки, функціональності та користувацького інтерфейсу електронної платформи	Зростання частки електронних торгів, підвищення прозорості, залучення нових учасників, підвищення довіри
Навчання персоналу та підвищення кваліфікації	Проведення тренінгів щодо роботи з новими системами, кібербезпеки та оптимізації робочих процесів	Підвищення продуктивності, зниження ризиків помилок, покращення умов праці
Впровадження заходів з кібербезпеки	Захист інформаційних систем від зовнішніх і внутрішніх загроз	Забезпечення безперебійної роботи біржі, підвищення довіри учасників, зниження ризиків збою

Джерело: складено автором

Представлені заходи спрямовані на оптимізацію операційних процесів, модернізацію інформаційних систем, адаптацію тарифної політики та розвиток

електронних торгів, що разом мають створити умови для стабільного зростання економічних показників та підвищення конкурентоспроможності біржі на ринку біржових послуг. Визначення змісту заходів та очікуваних результатів є необхідною базою для подальшого ресурсного та соціально-економічного обґрунтування їх впровадження.

Реалізація заходу, спрямованого на модернізацію інфраструктури біржової платформи ТОВ «Українська універсальна біржа», полягає у комплексному оновленні апаратного та програмного забезпечення з метою підвищення пропускної здатності, надійності і швидкості обробки біржових операцій. Такий підхід сприятиме зниженню технічних збоїв та автоматизації операційних процесів, що, своєю чергою, створить умови для збільшення кількості укладених біржових контрактів, а отже, призведе до зростання чистого доходу біржі та покращення якості обслуговування клієнтів (табл. 3.4).

Вартісна оцінка реалізації заходу передбачає інвестиції в закупівлю сучасного серверного обладнання, ліцензійне програмне забезпечення, послуги з впровадження та налаштування системи, а також підготовку персоналу і забезпечення технічної підтримки протягом першого року експлуатації. Загальна сума необхідних інвестицій становить орієнтовно 2250 тис. грн. Ці показники сформовані на основі актуальних ринкових цін на інформаційно-технічне обладнання та оцінок відповідних підрозділів підприємства.

Таблиця 3.4 – Кошторис витрат на модернізацію інфраструктури біржової платформи

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Закупівля серверного обладнання	Сервери, системи зберігання	850
Програмне забезпечення	Ліцензії, розробка ПЗ	650
Впровадження та налаштування	Послуги ІТ-спеціалістів	400
Навчання персоналу	Тренінги з роботи з новою системою	150
Технічна підтримка (1 рік)	Сервісне обслуговування	200
Разом		2250

Джерело: складено автором

Очікувані результати від впровадження заходу характеризуються значним економічним ефектом, який формується за рахунок збільшення обсягу біржових контрактів і одночасного зниження поточних операційних витрат. Прогнозується, що підвищення кількості укладених контрактів становитиме близько 15% у порівнянні з базовим періодом, що за консервативними оцінками забезпечить додатковий приріст чистого доходу на рівні приблизно 1841 тис. грн. На фоні збільшення доходів варто врахувати й зниження поточних витрат, пов'язаних із обслуговуванням застарілої інфраструктури, що становить близько 20% від існуючих 1200 тис. грн на рік, тобто 240 тис. грн економії. Загальний річний економічний ефект, таким чином, **складає 2081** тис. грн.

Визначення терміну окупності інвестицій у модернізацію платформи здійснюється шляхом співвідношення суми витрат до розміру отриманого економічного ефекту. У результаті обчислень термін окупності становить приблизно **1,08** року, що свідчить про високий рівень доцільності даного інвестиційного заходу. Важливо підкреслити, що крім чисто економічних вигод, впровадження модернізації матиме суттєвий соціальний вплив, оскільки покращить умови праці співробітників за рахунок зменшення навантаження, підвищить стабільність робочого процесу і знизить ризики виникнення збоїв, що позитивно позначиться на загальному кліматі в колективі.

Таким чином, модернізація інфраструктури біржової платформи є стратегічно обґрунтованим кроком, який дозволить суттєво підвищити ефективність функціонування системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа» з урахуванням як економічних, так і соціальних аспектів розвитку підприємства.

Удосконалення біржової платформи шляхом впровадження сучасних алгоритмів обробки заявок і автоматизації стандартних операцій є ключовим фактором підвищення загальної ефективності торгової системи. Цей захід спрямований на значне скорочення часу обробки біржових контрактів, мінімізацію людського фактора та пов'язаних із ним помилок, а також підвищення швидкості і якості надання послуг клієнтам. Автоматизація

забезпечить більш плавний і безперебійний хід операцій, що в результаті стимулюватиме збільшення обсягів торгів та поліпшить фінансові результати біржі.

Для реалізації заходу необхідно інвестувати у розробку або закупівлю відповідного програмного забезпечення, інтеграцію нових алгоритмів до існуючої системи, а також навчання персоналу для ефективної експлуатації оновлених процесів. Орієнтовні витрати на впровадження автоматизації рутинних операцій відображено у таблиці 3.5, де представлені основні статті та їх приблизна вартість.

Таблиця 3.5 – Кошторис витрат на автоматизацію рутинних операцій

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Розробка програмного забезпечення	Створення та адаптація ПЗ	900
Інтеграція систем	Впровадження та налаштування	450
Навчання персоналу	Тренінги для операторів систем	120
Технічна підтримка (1 рік)	Обслуговування та оновлення	180
Разом		1650

Джерело: складено автором

Впровадження автоматизації рутинних операцій дозволить скоротити середній час обробки біржових контрактів приблизно на 25%. Це спричинить збільшення пропускну здатності системи, що в свою чергу, за оцінками фахівців, призведе до приросту кількості укладених контрактів на 10% порівняно з базовим рівнем.

Поточна кількість укладених контрактів у 2023 році становить 3964 одиниці, отже очікуване збільшення – 396 контрактів. При середній вартості одного контракту 1987 тис. грн, додатковий потенційний дохід складає 786252 тис. грн. Враховуючи консервативний підхід, реальний приріст чистого доходу від автоматизації буде близько 4% від чистого доходу за 2023 рік, тобто приблизно 1473 тис. грн.

Щодо зниження поточних витрат, за рахунок зменшення участі ручної праці та помилок, очікується економія у розмірі 15% від операційних витрат, які наразі складають 1200 тис. грн на рік, що дорівнює 180 тис. грн.

Загальний економічний ефект за рік від впровадження заходу становитиме близько 1653 тис. грн.

Розмір інвестицій, необхідних для реалізації заходу, оцінено в 1 650 тис. грн.

Визначаючи термін окупності, співвідношення інвестицій до річного економічного ефекту дає значення:

$$T=1650/1653\approx 1,0 \text{ року}$$

Отже, інвестиції у впровадження автоматизації рутинних операцій окупляться приблизно за один рік, що підтверджує економічну доцільність заходу та його вагомий внесок у підвищення ефективності діяльності біржі.

В умовах динамічних ринкових змін і зростаючої конкуренції на біржовому ринку, ефективне управління тарифною політикою стає одним із ключових факторів стабільного розвитку ТОВ «Українська універсальна біржа». Впровадження адаптивної системи тарифікації передбачає створення механізмів диференціації комісійних ставок залежно від обсягу укладених контрактів, їх вартості, а також специфіки клієнтської бази. Такий підхід дозволить збалансувати інтереси біржі та її клієнтів, підвищити привабливість послуг для широкого спектра користувачів і стимулювати збільшення обсягів торгів.

Основними елементами впровадження цієї системи є розробка математичних моделей тарифікації, інтеграція їх у поточну інформаційну платформу біржі, а також проведення навчання персоналу з метою забезпечення ефективного застосування нових тарифних механізмів. З огляду на специфіку та обсяг робіт, ресурсне забезпечення заходу включає інвестиції в програмне забезпечення, консультативні послуги, а також навчальні заходи (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Кошторис витрат на розробку адаптивної системи тарифікації

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Розробка тарифних моделей	Математичне моделювання та аналітика	600
Інтеграція в інформаційну систему	Програмування та тестування	450
Консультаційні послуги	Залучення експертів з тарифікації	200
Навчання персоналу	Тренінги з нових тарифних механізмів	100
Разом		1350

Джерело: складено автором

З точки зору економічної ефективності, впровадження адаптивної системи тарифікації очікується забезпечити приріст чистого доходу біржі на рівні близько 6% від базового показника 2023 року, що еквівалентно приблизно 2209 тис. грн. Зниження витрат в рамках цього заходу не передбачається, оскільки основний вплив проявляється у збільшенні доходів за рахунок оптимізації тарифів і залучення нових клієнтів.

Визначення терміну окупності інвестицій у розробку та впровадження тарифної системи, за умови отримання прогнозованого економічного ефекту, дає значення приблизно 0,61 року, що свідчить про швидку окупність та високий рівень рентабельності заходу.

Таким чином, запропонований захід є важливим кроком у напрямку підвищення фінансової стійкості біржі і оптимізації її тарифної політики, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на біржовому ринку та забезпечить стабільне зростання доходів підприємства.

У контексті сучасних тенденцій цифровізації біржової діяльності, збільшення частки електронних торгів у загальному обсязі операцій виступає критичним чинником підвищення конкурентоспроможності біржі. Розвиток електронної торгової платформи передбачає вдосконалення функціональності інтерфейсів користувачів, підвищення рівня кібербезпеки, а також масштабування технічних потужностей для забезпечення надійної, швидкої і

безперебійної роботи системи. Запропоновані заходи сприятимуть залученню нових клієнтів, підвищенню прозорості і відкритості торгів, що у підсумку посилить довіру до біржі та збільшить обсяги біржових операцій.

Інвестиційна складова заходу включає закупівлю додаткового обладнання, розробку і впровадження нових функціональних модулів програмного забезпечення, організацію навчання користувачів та персоналу, а також посилення заходів з інформаційної безпеки. Вартість реалізації заходу відображена в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Кошторис витрат на розвиток та масштабування електронних торгів

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Закупівля додаткового обладнання	Сервери, мережеве устаткування	700
Розробка та впровадження ПЗ	Нові функції та модулі для електронної платформи	800
Навчання користувачів та персоналу	Тренінги та методичні матеріали	200
Посилення кібербезпеки	Впровадження систем захисту	300
Технічна підтримка (1 рік)	Сервісне обслуговування	250
Разом		2250

Джерело: складено автором

З огляду на результати проведеного кореляційного аналізу, збільшення частки електронних торгів у структурі біржових операцій прямо корелює зі зростанням чистого доходу біржі. Прогнозоване збільшення частки електронних торгів становить близько 10%, що, за оцінками, призведе до підвищення чистого доходу на рівні приблизно 7% від доходу 2023 року, тобто близько 2577 тис. грн. Водночас вдосконалення кібербезпеки і автоматизація процесів дозволять знизити операційні ризики і потенційні втрати, що несе соціальний ефект, зокрема підвищення довіри учасників торгів та покращення умов праці співробітників.

Розрахунок терміну окупності інвестицій, з урахуванням вказаних витрат і очікуваного економічного ефекту, свідчить про можливість повернення вкладень

протягом приблизно 0,87 року, що свідчить про високу доцільність і ефективність заходу.

Таким чином, розвиток та масштабування електронних торгів є стратегічно важливим напрямком удосконалення системи біржових торгів ТОВ «Українська універсальна біржа», який забезпечить як економічні переваги, так і соціально-психологічний комфорт учасників ринку.

Сучасні виклики біржового ринку вимагають від співробітників високого рівня професіоналізму, оперативності та адаптивності до новітніх технологічних рішень. Запровадження системної програми навчання та підвищення кваліфікації спрямоване на оновлення знань працівників, опанування ними нових методів роботи з автоматизованими системами, а також на підвищення обізнаності щодо безпеки інформації та управління ризиками. Цей захід має не лише покращити якість виконання робочих функцій, а й знизити ризик виникнення помилок, що безпосередньо впливає на ефективність біржових операцій.

Інвестиції в реалізацію заходу включають організацію тренінгів, розробку навчальних матеріалів, залучення зовнішніх експертів та створення системи моніторингу результатів навчання. Таблиця 3.8 відображає орієнтовний кошторис витрат на впровадження даної програми.

Таблиця 3.8 – Кошторис витрат на навчання персоналу та підвищення кваліфікації

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Розробка навчальних програм	Підготовка методичних матеріалів	150
Організація тренінгів та семінарів	Витрати на проведення занять та залучення експертів	250
Оцінка ефективності навчання	Моніторинг, тестування, сертифікація	80
Адміністративні витрати	Організація заходів та координація	70
Разом		550

Джерело: складено автором

Впровадження програми навчання дозволить підвищити продуктивність праці персоналу на 10%, що спричинить відповідне збільшення ефективності обробки біржових операцій. Зниження кількості помилок і покращення якості роботи буде сприяти зменшенню втрат від операційних ризиків, що має додатковий соціальний ефект у вигляді покращення робочого клімату та безпеки праці.

Очікуваний економічний ефект від заходу можна оцінити через приріст продуктивності праці, що забезпечить додатковий дохід біржі орієнтовно на рівні 900 тис. грн на рік. Витрати на впровадження заходу є відносно незначними, що дає змогу розрахувати термін окупності на рівні близько 0,61 року.

Таким чином, системне навчання і підвищення кваліфікації персоналу виступає ефективним інструментом не лише підвищення економічних показників діяльності біржі, але й формування безпечного та сприятливого робочого середовища.

У сучасних умовах цифрової трансформації біржової діяльності питання захисту інформаційних систем від зовнішніх та внутрішніх загроз набуває особливої актуальності. Впровадження комплексної системи кібербезпеки включає оновлення апаратного забезпечення, застосування сучасних засобів шифрування та аутентифікації, а також створення механізмів моніторингу і оперативного реагування на кіберінциденти. Дані заходи дозволять мінімізувати ризики несанкціонованого доступу, зловмисних атак та збоїв у роботі біржової системи, що безпосередньо впливає на довіру клієнтів і партнерів.

Інвестиції у впровадження кібербезпеки включають закупівлю відповідного обладнання, програмних рішень, оплату послуг фахівців з інформаційної безпеки, а також навчання персоналу. Орієнтовний кошторис витрат наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Кошторис витрат на впровадження заходів з кібербезпеки

Стаття витрат	Опис	Орієнтовна сума, тис. грн.
Закупівля обладнання та ліцензій	Сервери безпеки, антивірусне ПЗ, фаєрволи	750
Розробка та впровадження рішень	Інтеграція систем моніторингу та захисту	600
Послуги експертів	Аудит безпеки, консультування	300
Навчання персоналу	Курси з кібербезпеки	150
Технічна підтримка (1 рік)	Обслуговування систем захисту	200
Разом		2000

Джерело: складено автором

Впровадження заходів з кібербезпеки дозволить знизити потенційні втрати від інцидентів, пов'язаних із інформаційною безпекою, орієнтовно на 30%, що еквівалентно економії в розмірі близько 900 тис. грн на рік. Крім того, підвищення рівня безпеки позитивно впливає на репутацію біржі, залучаючи нових клієнтів та зміцнюючи довіру існуючих партнерів. Соціальний ефект заходу проявляється у покращенні умов праці, підвищенні безпеки інформації та зниженні стресових ситуацій для персоналу.

Розрахунок терміну окупності показує, що інвестиції у кібербезпеку окупляться приблизно за 2,22 роки, що є прийнятним показником з огляду на стратегічну важливість заходу для безперебійного функціонування біржової платформи.

Таким чином, заходи з кібербезпеки становлять невід'ємну складову комплексного підходу до підвищення ефективності та надійності роботи ТОВ «Українська універсальна біржа» і сприяють як економічній, так і соціальній стабільності підприємства.

Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що реалізація запропонованого комплексу організаційно-технічних заходів істотно підвищує ефективність функціонування біржової системи ТОВ «Українська універсальна біржа». Модернізація інфраструктури платформи забезпечує приріст чистого доходу на рівні 1841 тис. грн на рік та економію поточних витрат у 240 тис. грн, автоматизація рутинних операцій сприяє додатковому збільшенню доходу на 1

473 тис. грн та скороченню витрат на 180 тис. грн. Запровадження адаптивної системи тарифікації очікувано підвищує доходи на 2209 тис. грн, розвиток електронних торгів збільшує прибуток на 2577 тис. грн, навчання персоналу забезпечує зростання продуктивності праці із приростом доходу на 900 тис. грн, а заходи з кібербезпеки дозволяють знизити потенційні втрати на 900 тис. грн на рік.

Таким чином, загальний економічний ефект від впровадження всього комплексу заходів становить близько 9120 тис. грн на рік. Загальна сума інвестицій, необхідних для реалізації цих заходів, складає приблизно 9450 тис. грн.

Розрахунок середнього терміну окупності інвестицій здійснено як відношення загальної суми витрат до суми економічного ефекту, що становить:

$$T=9450/9120\approx 1,04 \text{ року}$$

Отже, інвестиції у реалізацію запропонованих організаційно-технічних заходів окупляться в середньому протягом одного року, що свідчить про високу економічну доцільність і обґрунтованість їх впровадження.

Реалізація комплексного механізму удосконалення біржової системи не лише забезпечить стабільне зростання фінансових показників підприємства, а й сприятиме поліпшенню соціальних аспектів діяльності, зокрема підвищенню кваліфікації персоналу, покращенню умов праці та зміцненню інформаційної безпеки.

Таким чином, запропоновані заходи виступають фундаментом для сталого розвитку ТОВ «Українська універсальна біржа», забезпечуючи її конкурентоспроможність і надійність у сучасних ринкових умовах.

3.3 Визначення проєктних техніко-економічних показників ТОВ «УУБ» з урахуванням запропонованих заходів

Аналіз очікуваних змін техніко-економічних показників є невід’ємним етапом оцінки ефективності впровадження запропонованих організаційно-технічних заходів. Враховуючи, що реалізація комплексних інноваційних рішень безпосередньо впливає на продуктивність роботи, витрати та якість послуг, необхідно системно оцінити, як саме ці зміни трансформують базові показники діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа». Такий аналіз дозволяє не лише прогнозувати очікувані результати, а й обґрунтувати доцільність впровадження заходів, визначити пріоритети та спрямувати управлінські ресурси на найбільш значущі напрямки розвитку.

Для проведення оцінки планових змін застосовується метод коригування базових техніко-економічних показників, який передбачає визначення вихідних значень ключових параметрів діяльності біржі та їх послідовне коригування з урахуванням впливу кожного запропонованого заходу. Цей підхід дає змогу кількісно відобразити зміни обсягів виробництва, продуктивності праці, собівартості продукції та інших ключових показників, що є критично важливими для комплексної оцінки ефективності модернізації системи біржових торгів. Використання методу коригування сприяє формуванню реалістичних та обґрунтованих планових показників, які ляжуть в основу подальшого стратегічного планування і контролю діяльності підприємства.

Для здійснення обґрунтованого прогнозування змін у діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» було визначено базові значення ключових техніко-економічних показників, які характеризують поточний стан підприємства. Серед основних параметрів враховувалися обсяг біржових операцій, продуктивність праці персоналу, собівартість надання біржових послуг, а також загальна ефективність виробничо-господарської діяльності. Ці

показники стали відправною точкою для подальшого коригування з урахуванням впливу запропонованих організаційно-технічних заходів.

Оцінка впливу кожного заходу здійснювалася шляхом аналізу його безпосереднього впливу на окремі складові діяльності біржі. Зокрема, модернізація інфраструктури та розвиток електронних торгів прогнозовано призведуть до збільшення обсягу біржових операцій, що підвищить дохідність підприємства. Автоматизація процесів і навчання персоналу сприятимуть зростанню продуктивності праці, зниженню собівартості послуг та підвищенню якості обслуговування клієнтів. Впровадження адаптивної системи тарифікації дозволить оптимізувати структуру доходів, а заходи з кібербезпеки знизять ризики фінансових втрат і покращать репутацію біржі.

На основі проведеного аналізу було здійснено розрахунок планових значень техніко-економічних показників із урахуванням запропонованих удосконалень (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Порівняння базових та планових техніко-економічних показників ТОВ «Українська універсальна біржа» після впровадження організаційно-технічних заходів

Показник	Базове значення	Планове значення	Абсолютна зміна	Відносна зміна (%)
Обсяг біржових операцій, од.	5961	7100	1139	19,11
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	194960	2040800	1845840	946,78
Продуктивність праці, тис. грн/од.	57,3	63,0	5,7	9,95
Собівартість послуг, тис. грн	102500	94500	-8000	-7,80
Рівень комісійної ставки, %	0,68	0,70	0,02	
Частка електронних торгів, %	81	90	9	
Витрати на 1 грн доходу, грн	0,53	0,46	-0,07	-13,21
Рентабельність, %	12,1	15,3	3,2	

Джерело: розраховано автором

Коригування базових показників виконувалося шляхом застосування коефіцієнтів приросту, які відповідають очікуваним змінам у відповідних сферах діяльності. Результатом цих розрахунків стало формування оновленого набору показників, що відображають потенціал підвищення ефективності роботи біржі у перспективі після реалізації заходів. Ці дані ляжуть в основу подальшого узагальнення та оцінки загального впливу запропонованих заходів на функціонування підприємства.

Таблиця 3.10 відображає суттєві позитивні зміни у техніко-економічних показниках діяльності ТОВ «Українська універсальна біржа» після впровадження запропонованих організаційно-технічних заходів, що свідчить про значний потенціал підвищення ефективності функціонування підприємства. Аналіз представлених даних дає змогу глибоко оцінити масштаб трансформацій у різних аспектах роботи біржі, а також зробити висновки щодо їх впливу на загальну економічну стабільність та конкурентоспроможність.

Зокрема, збільшення обсягу біржових операцій на 19,11% є показником не лише розширення ринку та активності клієнтів, а й підвищення пропускнуєї спроможності та адаптивності торгової платформи. Цей приріст свідчить про ефективність модернізаційних заходів, спрямованих на поліпшення технологічної бази та автоматизацію процесів, що, у свою чергу, створює передумови для подальшого масштабування діяльності.

Значне зростання чистого доходу від реалізації - майже у 10 разів - є особливо вагомим результатом. Цей показник свідчить про успішність впровадження системи адаптивної тарифікації, розширення частки електронних торгів, а також підвищення загальної привабливості біржових послуг для клієнтів. Такий рівень доходності створює фінансову базу для подальшого розвитку і інвестування у модернізацію, а також підвищення рівня обслуговування.

Продуктивність праці демонструє приріст майже на 10%, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів унаслідок автоматизації процесів та підвищення кваліфікації персоналу. Це сприяє

зниженню навантаження на працівників, оптимізації операційної діяльності та підвищенню якості надання послуг.

Зниження собівартості послуг на 7,8% є свідченням раціоналізації виробничих витрат і кращого контролю над ресурсами. Така економія витрат безпосередньо впливає на покращення фінансових результатів, що відображається у підвищенні рентабельності.

Незначне, але цілеспрямоване підвищення рівня комісійної ставки на 0,02% забезпечує додаткові надходження, не створюючи суттєвого навантаження на клієнтів, що є оптимальним з огляду на конкурентне середовище.

Збільшення частки електронних торгів з 81% до 90% підтверджує успішність заходів, спрямованих на цифровізацію та підвищення доступності біржових послуг. Це також знижує витрати, підвищує швидкість і прозорість операцій, що позитивно впливає на загальний рівень довіри клієнтів.

Зниження витрат на 1 грн доходу на 13,21% вказує на більш ефективне використання ресурсів підприємства, що сприяє загальному покращенню фінансової стійкості.

Зростання рентабельності з 12,1% до 15,3% є підсумковим показником підвищення ефективності діяльності біржі, що відображає збалансованість доходів і витрат та зміцнення фінансового стану підприємства.

Отже, проведений аналіз свідчить, що реалізація запропонованих заходів забезпечить комплексне покращення як операційних, так і фінансових показників, що є запорукою сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Українська універсальна біржа» у довгостроковій перспективі.

Висновок до розділу 3

Запропонований у розділі комплекс організаційно-технічних заходів є цілісною системою, спрямованою на підвищення ефективності функціонування біржової системи ТОВ «Українська універсальна біржа». Реалізація заходів забезпечує значне зростання чистого доходу, суттєву економію операційних витрат та підвищення продуктивності праці персоналу. Загальний економічний ефект перевищує 9 млн грн на рік при терміні окупності, який не перевищує одного року, що свідчить про високу інвестиційну привабливість і практичну доцільність запропонованих рішень. Крім того, удосконалення біржової платформи сприяє посиленню інформаційної безпеки та створенню комфортних умов праці, що підвищує соціальну стабільність підприємства. Таким чином, комплекс заходів розглядається як стратегічний інструмент забезпечення сталого розвитку біржі, її конкурентоспроможності та здатності адаптуватися до динамічних змін ринкового середовища.

Аналіз техніко-економічних показників підтверджує, що впровадження організаційно-технічних заходів сприятиме суттєвому підвищенню ефективності ТОВ «Українська універсальна біржа». Збільшення обсягу операцій на 19,1%, зростання чистого доходу майже на 947%, підвищення продуктивності праці на 9,95% та зниження собівартості послуг на 7,8% забезпечать покращення фінансових результатів. Одночасне підвищення частки електронних торгів до 90% та зростання рентабельності до 15,3% свідчить про посилення конкурентних переваг підприємства. Загалом заходи створюють міцну основу для сталого розвитку та зростання конкурентоспроможності біржі.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми «Обґрунтування механізму підвищення ефективності функціонування системи біржових торгів» обумовлена сучасними викликами, що стоять перед фінансовими ринками України та світу. Ефективна організація біржових операцій виступає ключовим інструментом забезпечення ліквідності, стабільності ринкових цін та прозорості фінансових потоків, що безпосередньо впливає на економічне зростання та інвестиційну привабливість країни. В умовах глобалізації, цифровізації торгів та зростаючої конкуренції між біржовими платформами підвищення ефективності системи біржових торгів стає стратегічно важливим завданням для створення надійного і прозорого ринкового середовища. Крім того, адаптація національних біржових механізмів до міжнародних стандартів та впровадження інноваційних технологій дозволяє зменшити операційні ризики, підвищити інтерес інвесторів і забезпечити стійкий розвиток фінансового ринку. У цьому контексті розробка та обґрунтування механізмів підвищення ефективності біржової системи є актуальною науково-практичною задачею, здатною формувати основу для модернізації ринкової інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Запропонований комплекс організаційно-технічних заходів дозволяє суттєво підвищити ефективність функціонування біржової системи ТОВ «Українська універсальна біржа». Впровадження передбачених рішень забезпечить збільшення чистого доходу та економію витрат на суму близько 9,1 млн грн на рік. При загальних інвестиціях у розмірі 9,45 млн грн середній термін окупності становить приблизно один рік, що свідчить про високу інвестиційну привабливість та економічну доцільність заходів. Окрім покращення фінансових результатів, реалізація заходів сприятиме підвищенню продуктивності праці, зміцненню інформаційної безпеки та створенню безпечних і комфортних умов

праці. Такий підхід є ключовим фактором сталого розвитку біржі, її конкурентоспроможності та здатності ефективно реагувати на виклики ринку.

Результати проведеного аналізу техніко-економічних показників свідчать про високу ефективність запропонованого комплексу організаційно-технічних заходів для ТОВ «Українська універсальна біржа». Зокрема, очікуване збільшення обсягу біржових операцій на 19,1% відображає розширення торгової активності та підвищення функціональних можливостей біржової платформи, що є наслідком модернізації інфраструктури та автоматизації процесів. Значне зростання чистого доходу майже у 9,5 разів свідчить про успішність впровадження адаптивної тарифної політики та розширення частки електронних торгів, що формує міцну фінансову базу для подальшого розвитку підприємства.

Покращення продуктивності праці на 9,95% є результатом підвищення кваліфікації персоналу та оптимізації робочих процесів, що дозволяє більш ефективно використовувати трудові ресурси. Одночасне зниження собівартості послуг на 7,8% вказує на досягнення раціоналізації витрат та зменшення непотрібних ресурсозатрат, що безпосередньо підвищує конкурентоспроможність біржі. Підвищення частки електронних торгів до 90% не лише сприяє зниженню операційних витрат, а й покращує якість та прозорість обслуговування клієнтів.

Зростання рентабельності до 15,3% відображає збалансованість доходів і витрат та зміцнення фінансового стану підприємства, що є ключовим фактором стабільності і стійкості в умовах динамічного ринкового середовища. Таким чином, реалізація запропонованих заходів створює міцну основу для сталого розвитку ТОВ «Українська універсальна біржа», підвищення її конкурентних позицій та забезпечення довгострокової фінансової стабільності.

За результатами детермінованого факторного аналізу методом ланцюгових підстановок встановлено, що динаміка частки ринку ТОВ «Юнілівер Україна» у 2021-2024 роках формувалася переважно під впливом чисельності персоналу та середньої ціни реалізації. У 2021 році збільшення чисельності персоналу на 9 осіб і зростання середньої ціни з 47,2 до 48,5 грн/од. забезпечило приріст частки

ринку на 1,09, тоді як скорочення фонду робочого часу стримувало зростання на 0,09. У 2022 році суттєве зниження чисельності персоналу з 170 до 102 осіб зумовило падіння частки ринку на 3,42, попри позитивний ефект фонду часу та виробітку. У 2023 році покращення виробітку, якості продукції та частки асортименту на цільовому ринку забезпечило зростання частки ринку на 0,51, а у 2024 році незначне скорочення чисельності персоналу та фонду часу, а також зниження виробітку та частки асортименту призвело до зниження частки ринку на 0,49.

Загалом аналіз підтверджує, що ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності є оптимізація кадрового складу, контроль фонду робочого часу, підвищення продуктивності праці та гнучке ціноутворення, що дозволяє стабілізувати ринкову позицію підприємства навіть в умовах економічної нестабільності.

Проведений аналіз дозволив підтвердити частку ринку як головний показник результативності діяльності ТОВ «Юнілівер Україна». Встановлено значущий вплив кадрового потенціалу, технологічної ефективності та цінової політики на ринкову позицію. Отримані результати створюють основу для впровадження цільових заходів з підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейченко А. В., Горбаченко С. А., Грінченко Р. В., Карпов В. А., Кучеренко В. Р. Аналіз ринкової кон'юнктури : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ, 2014. 345 с.
2. Бачо Р. Й., Пойда-Носик Н. Н., Макарович В. К., Ганусич В. О. Вайданич Д. Стан безпеки ринку капіталів (фондового ринку) України в умовах воєнного стану. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 13. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.16566850>.
3. Безвух С. В. Фондовий біржовий ринок України: стан, тенденції, проблеми і заходи щодо їх вирішення. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. № 5 (1). 2014. С. 69-74.
4. Біловодська О. А., Сигида Л. О. Біржовий ринок у світі й Україні та фінансові механізми його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. №13. С. 484- 488.
5. Біржова справа: підручник. За наук. ред. д.е.н., проф. О.М. Сохацької. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 655 с.
6. Бойко Т. Free-float та акціонерний капітал публічних компаній в Україні. *Ринок цінних паперів України*. 2016. № 11-12.
7. Вавдійчик І. М. Сучасний стан та тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 182-185.
8. Васильєв О.В. Сучасні трансформації інфраструктури фондового ринку України та Європи. *Економіка розвитку*. № 4 (80). 2016. С. 16-22.
9. Водолазська О. А., Колеснік С. В. Розвиток фондових бірж в Україні : тенденції, проблеми та перспективи. *Інвестиції : практика та досвід*. 2025. № 1. С.113-130.
10. Гайденок С. М., Костюк В. О. Бізнес-статистика: навч. посіб. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2023. 190 с.

11. Гапонюк М., Щербина А. Фактори впливу на сучасний розвиток технологій торгівлі цінними паперами. *Ринок цінних паперів України*. 2010. №9-10. С. 9-14.
12. Гурмач А. В. Огляд статистичних методів для розроблення прогнозу. *Вісник СумДУ*. Серія «Економіка». 2022. №4. С. 197-204.
13. Димченко О., Смачило В., Гнатченко Ю., Тараруєва Ю., Рудаченко О. Теоретичні засади біржової торгівлі в аспекті цифровізації. *Муніципальне господарство міст*. Серія : «Економіка». 2023. № 2 (176). С. 53-58.
14. Добриніна Л. Фондовий ринок України: сучасні тенденції. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. № 6. 2014. С. 49-59.
15. Дяченко Ю. А. Сучасний стан та особливості функціонування світового біржового ринку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 23. С.51-54.
16. Еш. С. М., Гончаренко А. С. Роль фондових бірж у розвитку економіки України. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2020. Т. 26. № 1. С. 63-70.
17. Іванова Л. О. Кон'юнктура ринків: навч. посіб. Львів : В-во Львівської комерційної академії, 2011. 447 с.
18. Іщук Ю. А. Товарна біржа як інституціональний елемент функціонування міжнародних товарних ринків. *Економіка і організація управління*. 2017. № 3(27). С. 135-142.
19. Завадський Г. М., Терещенко М. А. Особливості біржової діяльності в Україні та стратегії управління нею. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного*. 2019. Том 2. № 40. С. 128-133.
20. Заволока Л. О., Лінник А. О., Колесник Д. С. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Випуск 18. С. 758-762.
21. Зайцева Л. О. Обмеженість інструментарію фондового ринку в Україні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 3. С. 32-38.

22. Заславська О. І. Проблеми та перспективи розвитку фондових бірж в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Випуск 2 (46). С. 310-315.
23. Згурська О. М., Сьомкіна Т. В., Гужавіна І. В. Фундаментальні тренди розвитку світової біржової торгівлі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 5-9.
24. Кепко В. М., Новікова В. В., Непочатенко А. В. Біржова торгівля та стратегічні аспекти її розвитку. *Економічний простір*. 2020. № 162. С. 107-114.
25. Ковальова А.І. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні : монографія. Одеса : Атлант, 2010. 266 с.
26. Ковальчук С. Сучасні напрями розвитку біржової торгівлі: тренди та інновації. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. №2. С. 138- 143
27. Костирко Л. А. Фондові інструменти формування капіталу суб'єктів господарювання: тенденції, проблеми, пріоритети. *Часопис економічних реформ*. 2017. № 3. С. 57-65.
28. Котирло О. О. Біржове право: навч .посіб. Київ : Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. 268 с.
29. Кравченко А. С. Сутність поняття технічний аналіз та його методи. *Наукові горизонти*. 2018. №11(72). С. 28-31.
30. Краснова І.В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку. *Проблеми економіки*. №1. 2014. С. 129-134.
31. Криховецька З. М. Проблеми та шляхи розвитку товарного біржового ринку в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2016. № 2(31). С. 23-31.
32. Кубрак Н.Р. Біржовий ринок України та перспективи розвитку. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*. 2016. Т. 18. № 2 (69). С.84-86.
33. Кутузова М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища. *Молодий вчений*. № 3 (30). 2016. С. 115-118.
34. Кухарець В.В., Булуй О.Г., Левківська Л.М. Тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації світової економіки. *Ефективна економіка*. 2021. №4. С. 138-143.

35. Кушнір О. К., Чаплінський В. Р. Статистичні методи аналізу великих даних. *Modern Economics*. 2023. №39. С. 75-81.
36. Лисевич С. Г. Економіка біржової торгівлі. Кривий Ріг : Вид-во ДНУЕіТ ім. Михайла Туган-Барановського, 2017. 43 с.
37. Лютий І. О. Пріоритети розвитку та суперечності функціонування вітчизняного ринку акцій. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 2. С. 45-66.
38. Машлій Г., Сороківська О., Зяйлик М. Стан та тенденції розвитку біржової торгівлі на сучасному етапі. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2 (27). С. 72-84.
39. Мельников С. А., Рисцов І. К. Біржові індекси як основні індикатори стану фондового ринку. *Актуальні проблеми економічних систем*. 2016. №10. URL : <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/67162> (дата звернення : 13.08.2025).
40. Мокляк М., Кустов В. Біржовий маркетинг як чинник розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Том 306. № 3. С. 30-35.
41. Масло А. І. Економічна сутність та особливості дослідження біржової кон'юнктури на організованих товарних ринках. *Підприємництво та інновації*. 2025. № 34. DOI : <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.6>.
42. Масло А.І. Тенденції та перспективи розвитку організованих товарних ринків. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-99>.
43. Науменко Н. С., Хірова В. Ю. Сучасні тренди електронної біржової торгівлі: перспективи та вектори розвитку автоматизації. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 48. Ч. 1. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2019. С. 41-45.
44. Нечітайло І. С., Бірюкова М. В. Математико-статистичний аналіз у соціології: основні методи та алгоритми. Київ: Вид. дім «Кондор», 2023. 280 с.
45. Ніколайчук О. Розвиток біржової торгівлі : сучасний стан та перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Том 32. № 6(2). С. 13-19.

46. Огірко О. І., Галайко Н. В. Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 292 с.
47. Осипов В. І., Крусір Т. О. Сучасний стан фондового ринку України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. Том 18. Вип. 1 (41). С. 184-187.
48. Офіційний сайт ТОВ «Українська універсальна біржа». URL : <https://www.uub.com.ua/> (дата звернення : 11.08.2025).
49. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних: навчальний посібник. Ірпінь : *Університет державної фіскальної служби України*. 2020. 312 с.
50. Підгорний А. З., Самоусєнкова О. В. Методологія статистичного дослідження біржової діяльності. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2018. 170 с.
51. Пластун О. Л., Пластун В. Л. Роль і місце технічного аналізу в сучасній методології прогнозування цін на фінансових ринках. *Економіка та держава*. 2014. №9. С. 38-43.
52. Погореленко А. К. Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2018. № 32. С. 22-27.
53. Попадинець І. Р., Гавадзин Н. О., Марків М. М., Григорська Н. М. Перспективи розвитку біржового ринку України в післявоєнний період. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Випуск 4(10). С. 44-56.
54. Резнік Н. П. Особливості функціонування вітчизняного біржового товарного ринку у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Міжрегіональної Академії Управління персоналом*. 2016. Вип. 50. С. 115-118.
55. Рекуненко І. І. Проблеми розвитку біржової торгівлі на фондовому ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 7. Ч. 5. С. 68-71.
56. Річна фінансова звітність ТОВ «Українська універсальна біржа». URL : https://www.uub.com.ua/presscenter/pres-sluzhba/inshe/richna-finansova-zvitnist-ta-audytorskyj-zvit-tovarystv_94697247/ (дата звернення : 10.08.2025).

57. Ройко І. М. Генезис теоретичних поглядів щодо еволюції, становлення та розвитку моделі біржового ринку акцій в Україні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2024. № 24. С. 131-136.

58. Рябікіна К. Г., Мерещенко Є.С. Оптимізація роботи бірж: ключові фактори ефективності. *Економіка та менеджмент сучасних організацій : проблеми теорії та практики : IV Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф.* 10 жовт. – 10 лист. 2025. м. Кривий Ріг, Кривий Ріг. 2025. С. 113-115.

59. Рябікіна К. Г., Мерещенко Є. С. Роль цифрових інновацій у трансформації механізму біржової торгівлі. *Integration of education, science and business in modern environment : summer debates : 7 Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф.* 7-8 серпня 2025. м. Дніпро. Дніпро. 2025. С. 229-230.

60. Сливінська О. Б., Боднар О. В. Статистичні методи в економічному та управлінському аналізі. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. Серія «Економічні науки». 2021. №2. Т.3. С. 74-81.

61. Солодкий М. С., Гниляк В. О. Біржові товарні деривативи : теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Аграр Медія Груп, 2012. С. 100.

62. Солодкий М. О., Ільчук М. М., Яворська В. О. Аналіз і прогнозування біржового ринку: навч. посіб. Київ : ЦП Компрінт, 2020. 642 с.

63. Солодкий М. О. Проблеми і напрями розвитку біржового товарного ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5814> (дата звернення : 24.08.2025).

64. Солодкий М. О., Резнік Н. П., Яворська В. О. Основи біржової діяльності: навч. посіб.; за червоний. М. О. Солодкого. Київ : ЦП Компрінт. 2017. 450 с.

65. Солодкий М. О., Яворська В. О. Біржовий ринок в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 188-193.

66. Сохацька О. М. Біржова справа: підручник : 2-ге вид. змін. й доп. Тернопіль : Карт-бланш, Київ : Кондор, 2008. 632 с.

67. Сохацька О. М., Панасюк В. М., Роговська-Іщук І. В. Фундаментальний та технічний аналізи міжнародних ринків. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 309 с.
68. Старостенко Г. Г., Торшин Є. О. Побудова алгоритму технічного аналізу на прикладі ф'ючерса на індекс S&P 500. *Сучасні питання економіки і права*. 2012. №1. С. 92-99.
69. Стасіневич С. А. Ціноутворення на біржовому ринку : навчальний посібник. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 111 с.
70. Ступнікер Г. Л., Каширнікова І. О., Зозуля Н. В. Фінансово-економічні особливості формування та функціонування вітчизняного біржового ринку. *Економічний простір*. 2023. № 188. С. 190-194.
71. Танклевська Н. С. Перспективи державного регулювання розвитку біржового ринку в Україні. *Агро-світ*. 20118. №7. С.3-7.
72. Татарин Н. Б., Сарафин М. А., Стаднюк Х. А. Цифрова трансформація фондового ринку: досвід України та найкращі міжнародні практики. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Т. 3(26). С. 142-147.
73. Томчук О. В. Сучасний стан, особливості функціонування та перспективи розвитку біржової діяльності в Україні. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. № 4(81). С. 247-260.
74. Третьякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України : особливості функціонування в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 103-107.
75. Фертнікова Т. М. Перспективи розвитку товарної біржової торгівлі в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 23. С. 46-52.
76. Фондовий ринок : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. с. 537.
77. Хадарцев О. В., Хадарцев К. О. Теоретико-методичні засади статистичного інструментарію біржового технічного аналізу. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 10 (10). С. 1242-1256.

78. Харабара В. М., Грешко Р. І., Харабара В. І. Фондовий ринок України : стан, актуальні проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2024. № 6(130). С. 195-200.
79. Циганов С. А., Апалькова В. В. Розвиток штучного інтелекту: еволюційні процеси на міжнародному фінансовому ринку. *Фінанси України*. 2018. № 8. С. 20-31.
80. Цимбалюк Ю. А., Власюк С. А. Тенденції розвитку фондового ринку України. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т. 15. Вип. 3. С. 56-64.
81. Чернобаєв В. В. Біржова діяльність в умовах поширення технологій штучного інтелекту. *Економічний вісник*. 2023. № 4. С. 134-138.
82. Шевченко А. А., Петренко О. П., Кравченко Ю. І. Сучасний стан функціонування фондових бірж в Україні. *Modern Economics*. 2021. № 27. С. 228-234.
83. Шевченко А. О. Державне регулювання в системі біржової діяльності України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. №7. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-7-9020>.
84. Щепіна Т. Г., Рябошапка В. А. Аналіз сучасного стану біржового ринку України. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2015. Вип. 40. С. 96-100.
85. Щербак В. В. Методологія дослідження кон'юнктури товарного ринку. *Приазовський економічний вісник*. 2017. № 2 (02). С. 30-35.
86. Шишков С. Є. Структурно-функціональні деформації фондового ринку в Україні : макро- і мікрівимір. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 2. С. 22-66.
87. Шостак Л. В., Близнюк А. Л., Богдан М. А. Становлення біржової діяльності в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №41. С. 84-87.
88. Штефан Л.Б. Тенденції розвитку біржового ринку цінних паперів в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 42. С. 338-345.
89. Юркевич О. М. Сутність та необхідність фундаментального аналізу в процесі портфельного інвестування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 11(126). С. 80-85.

90. Яворська В. О., Грінченко В. М., Листопад В. В. Розвиток міжнародних біржових ринків. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 23. С. 204-208.

91. Soros G. Climate Action Strategy Soros Fund Management. Soros Fund Management LLC. 2022. URL : <https://sorosfundmgmt.com/wpcontent/uploads/2022/04/ClimateActionStrategy.pdf> (дата звернення : 14.08.2025).